

GKI Gazdaságkutató Zrt.

A vagyonosodási vizsgálatok társadalmi-gazdasági hatásai

**Kutatási összefoglaló a
Gazdasági Versenyképességi Kerekasztal részére**

(Vitára szolgáló munkaanyag)

Budapest, 2007. október

GKI Gazdaságkutató Zrt.

Postacím: 1461 Budapest, Pf. 232.

Internet hálózati cím: [http:// www.gki.hu](http://www.gki.hu)

Székhely: 1092 Budapest, Ráday u. 42-44.
Tel: 318-1868; 318-1284 Fax: 318-4023; 266-2118
E-mail: gki@gki.hu

Készítették:

Losoncz Miklós
Némethné Pál Katalin
Tompa Tamás
Vanicsek Mária
Vértes András

Szerkesztette:

Vértes András

© GKI Gazdaságkutató Zrt.

A tanulmánynak vagy részeinek bármely módon való sokszorosítása kizárólag a megrendelő engedélyével lehetséges!
A tanulmány megállapításai csak a forrás megjelölésével idézhetők!

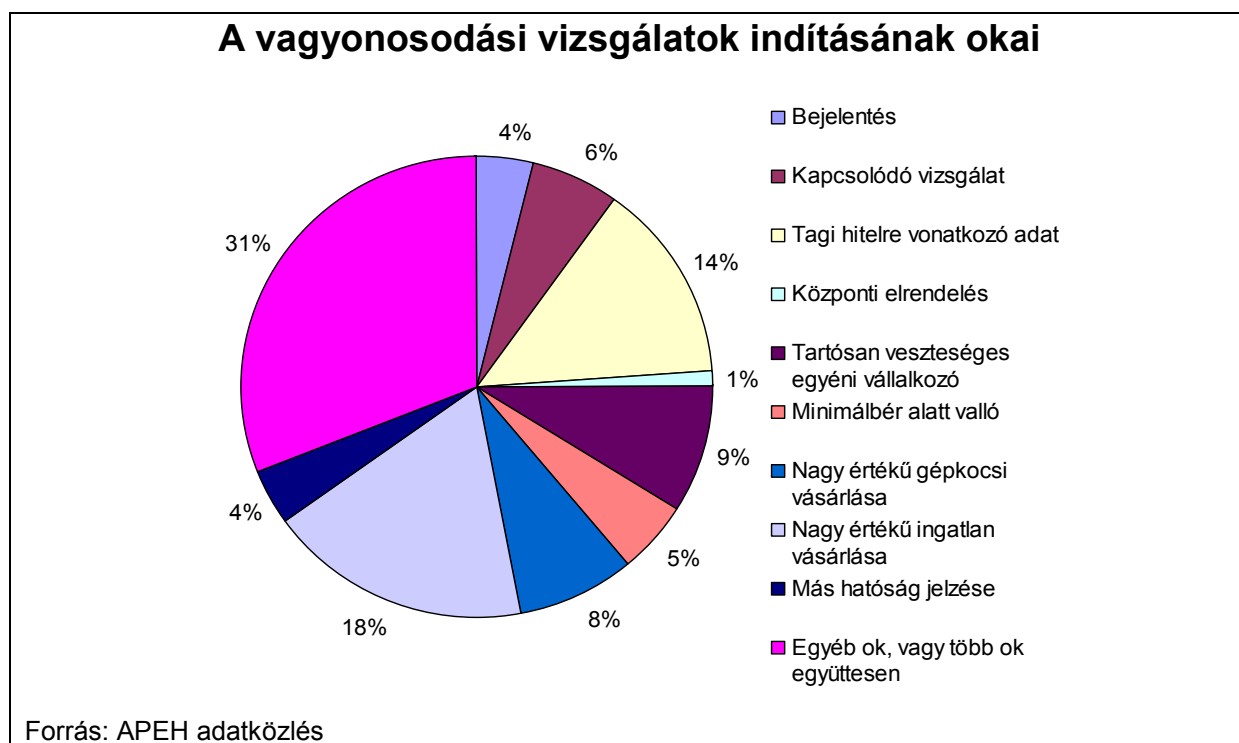
Tartalomjegyzék

Összefoglaló	1
1. A vagyonosodási vizsgálatok társadalmi megítélése	3
2. A vagyonosodási vizsgálatok gazdasági hatásai	4
3. Továbbfejlesztési javaslatok	6
1. Lakossági felmérés	8
Bevezetés	8
A vagyonosodási vizsgálat ismertsége	8
A vagyonosodási vizsgálat megítélése	9
Részvétel vagyonosodási vizsgálatban	11
A vagyonosodási vizsgálat hatása	12
Egy esetleges egyszeri vagyonbevallás megítélése	13
Egy esetleges egyszeri vagyonbevallás hatása	14
2. Vállalati felmérés	17
Vélemények a fekete gazdaságról	19
A vagyonosodási vizsgálatok és a finanszírozás	21
Egy esetleges egyszeri vagyonbevallás és adóamnesztia	25
3. Kamarák, szakmai érdekvédelmi szervezetek és szövetségek véleménye (mélyinterjúk alapján)	28
A vagyonvizsgálat megítélése	29
A vagyonvizsgálat tömegessé válásának várható gazdasági hatásai	32
Javaslatok a vagyonvizsgálat hatékonyabbá tételére, a jövedelem eltitkolás minimalizálására	34
4. Revizori felmérés	39
A revizorok tapasztalatai a vagyonosodási vizsgálatok során	39
A revizorok véleménye a vagyonosodási vizsgálatokról	41
Revizori vélemények az adóamnesztiáról	43
5. A vagyonosodás adóztatásával kapcsolatos nemzetközi tapasztalatok	45
Mellékletek	55
1. Lakossági kérdőív – Vagyonosodási vizsgálat	56
2. Vállalati kérdőív	58
3. Vagyonvizsgálat	61
4. A mélyinterjúk során megkérdezett szervezetek	62
5. Revizori kérdőív	63
6. APEH-kérdőív a vagyonosodási vizsgálatához	66

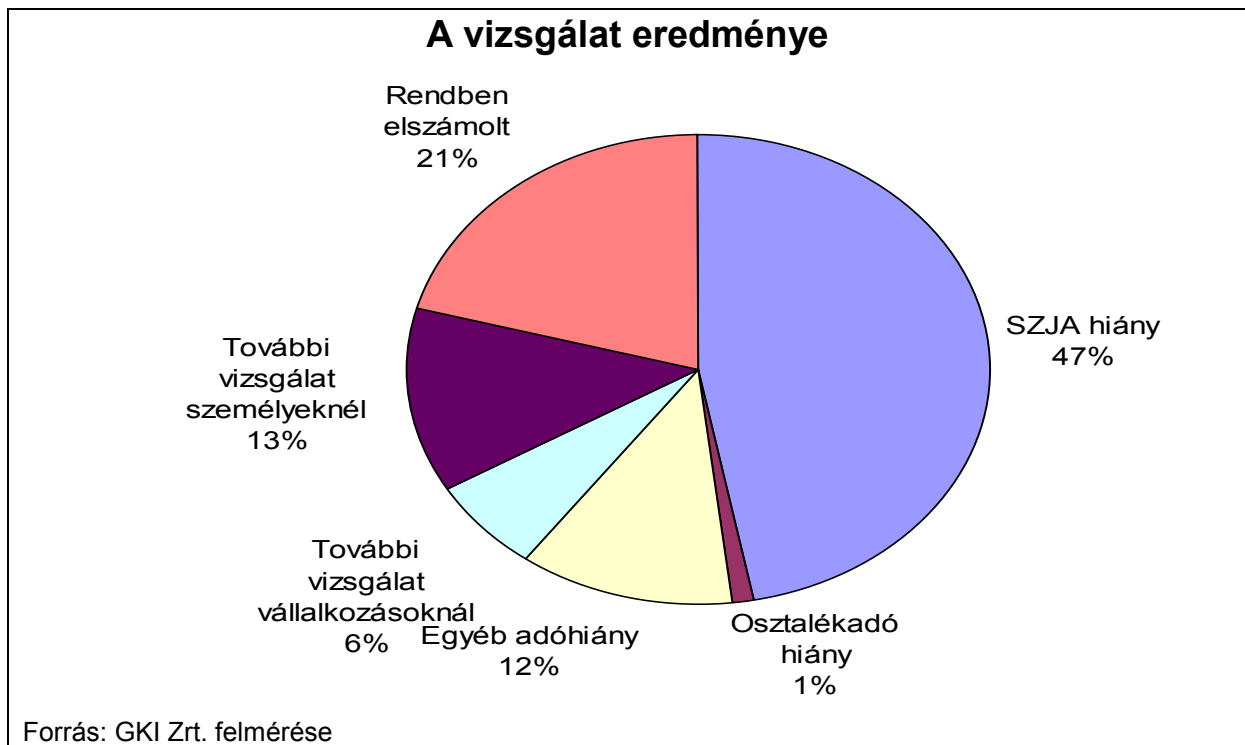
Összefoglaló

A GKI Gazdaságkutató Zrt. a Gazdasági Versenyképességi Kerekasztal felkérésére kutatást végzett a tavalyi év közepétől sűrűbbé vált vagyonosodási vizsgálatok társadalmi-gazdasági hatásairól.

Az adózás rendjéről szóló törvény már 1997 óta törvényes lehetőséget biztosított a személyi jövedelemadó alapjának becsléssel történő megállapítására, ha az adózó vagyongyarapodásával és az életvitelére fordított kiadásokkal nem volt arányban a bevallott, illetve bevallási kötelezettség alá nem eső kimutatott jövedelmének együttes összege. 2002-től a törvény felhatalmazza az adóhatóságot, hogy a jövedelem keletkezéséről az adózó által előadott tények valóságtartalmát az elévülési időn túl is ellenőrizze. A 2006. évi ellenőrzési irányelvek már az adóhatóság kiemelt feladataként határozták meg a vagyongyarapodási vizsgálatok végzésének szükségességét. A vizsgálatok célja a magánszemélyek eltitkolt, adózatlan jövedelmeinek utólagos feltárása, az ilyen jövedelmekből keletkezett vagyonelemek eredetének ellenőrzése révén. (A vizsgálatához az adózók részére kiküldött kérdőívet a 6. sz. mellékletben csatoljuk.) A feladatra az adóhatóság számos új revizort vett fel. 2006-ban 866 ilyen vizsgálatra került sor, az idei cél 10 ezer (2007 augusztusáig 7881 vizsgálatot végeztek). Ezek között – az érdekképviseltek feltételezésével ellentétben – csak kevés indult feljelentés hatására.

A vizsgálatok eredménye legtöbbször, **60%-ban adóhiány, azon belül pedig főleg személyi jövedelemadó-hiány megállapításával zárult.** A második legtöbbször előforduló eset az volt, amikor az adózó rendben elszámolt jövedelmével, vagyonának fedezetével (21%). A vizsgálatok 13%-ában vált szükségessé, hogy további vizsgálatot folytassanak olyan személyeknél is, akik az eredetileg vizsgált adózó számára nyújtottak – állítása szerint – kölcsönt, jövedelmet; illetve 6%-ban vállalkozásoknál volt szükség további vizsgálatra.

A **vizsgálathoz három csoportot** választottunk ki és ott három kérdőíves felmérést, illetve egy mélyinterjú-sorozatot bonyolítottunk le. Mint leginkább érintetteket, megkérdeztük a **lakosság** véleményét egy 1500 fős mintán – a Szonda Ipsos segítségével – végrehajtott kérdőíves felméréssel. A másik oldal – a vizsgálatokat végrehajtó adóellenőrök – tapasztalatait és értékelését az APEH segítségével lebonyolított kérdőíves **revizori felmérés** során gyűjtöttük össze. Harmadrészt megkérdeztük a kérdésről a **vállalatok** – elsősorban a kis- és középvállalkozások – **vezetőinek véleményét**, akiktől főként a gazdaságra gyakorolt hatások megítélését vártuk. Ennek során megkerestünk a Marketphone Kft. közreműködésével 1000 darab 5 és 50 fő közötti vállalatot¹, valamint mélyinterjúkkal 10 vállalkozói érdekképviselőt és három ügyvédi irodát.

¹ A felmérés során az alábbi ágazatokból kérdeztünk meg vállalatokat: műanyagtermékek gyártása, építőipar, kiskereskedelem, vendéglátás, kölcsönzés, egyéb üzleti szolgáltatás, egyéb szolgáltatás.

A négy vizsgálat során értelemszerűen nem teljesen azonos kérdéseket tettünk fel, de mindegyikben az alábbi három kérdéskört tekintettük át:

- a vagyonosodási vizsgálat társadalmi megítélése,
- a vagyonosodási vizsgálat gazdasági hatásai,
- továbbfejlesztési javaslatok

A nemzetközi tapasztalatokat áttekintve azt találtuk, hogy **önálló vagyónvizsgálatot a fejlett gazdaságokban nem folytatnak, ez vagy a jövedelemadó-ellenőrzések része, vagy bűnügyek feltárása során alkalmazzák.** A jövedelmek eltitkolásának leggyakoribb módja ezek adóparadicsom országokba transzformálása off-shore cégeken keresztül. A fekete-szürke gazdaságból származó jövedelmek vagyonná alakulása elsősorban a kelet- és a dél-európai országokban jelent komolyabb gondot. Ebbe a csoportba tartozik Magyarország is.

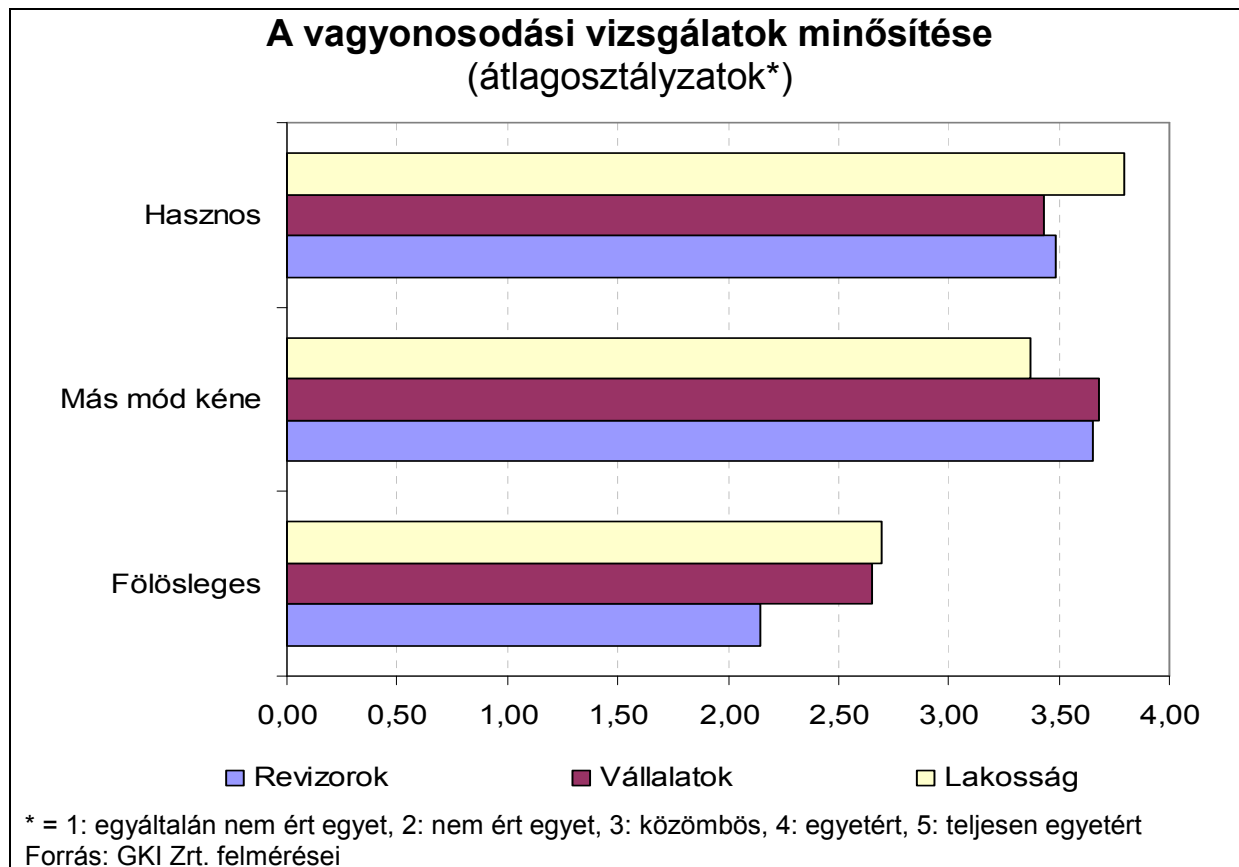
1. A vagyonosodási vizsgálatok társadalmi megítélése

A felmérések során a kérdések egy részét **összehasonlítható formában** feltettük mindegyik megkérdezett csoportnak: az adóellenőröknek, a vállalatvezetőknek és a lakosságnak is. Magukról a **vayonosodási vizsgálatokról** három állítást kértünk mindegyik csoporttól ötfokozatú skálán értékelni. A vélemények meglehetősen közel estek egymáshoz.

Elsősorban a lakosság gondolta úgy, hogy a vagyonosodási vizsgálatok hasznosak, mert le lehet buktatni velük az adócsalókat. A **cégvezetők és az adóellenőrök** némiképp szkeptikusabbak voltak, ő szerintük elsősorban **más módon kellene megoldani a gazdaság fehéritését,** de szerintük is hasznos a vizsgálat.

A mélyinterjúk során a vállalkozói érdekképviseltek is helyesnek és hasznosnak ítélték a vagyonosodási vizsgálatokat, de bírálták a kiválasztást (esetleges), a lebonyolítást (túl hosszú, papír-centrikus) és a technikát (kevés gyakorlattal rendelkezők végezték).

Az ágazatonkénti vélemények csak kis mértékben tértek el az összes megkérdezett vállalat átlagától.

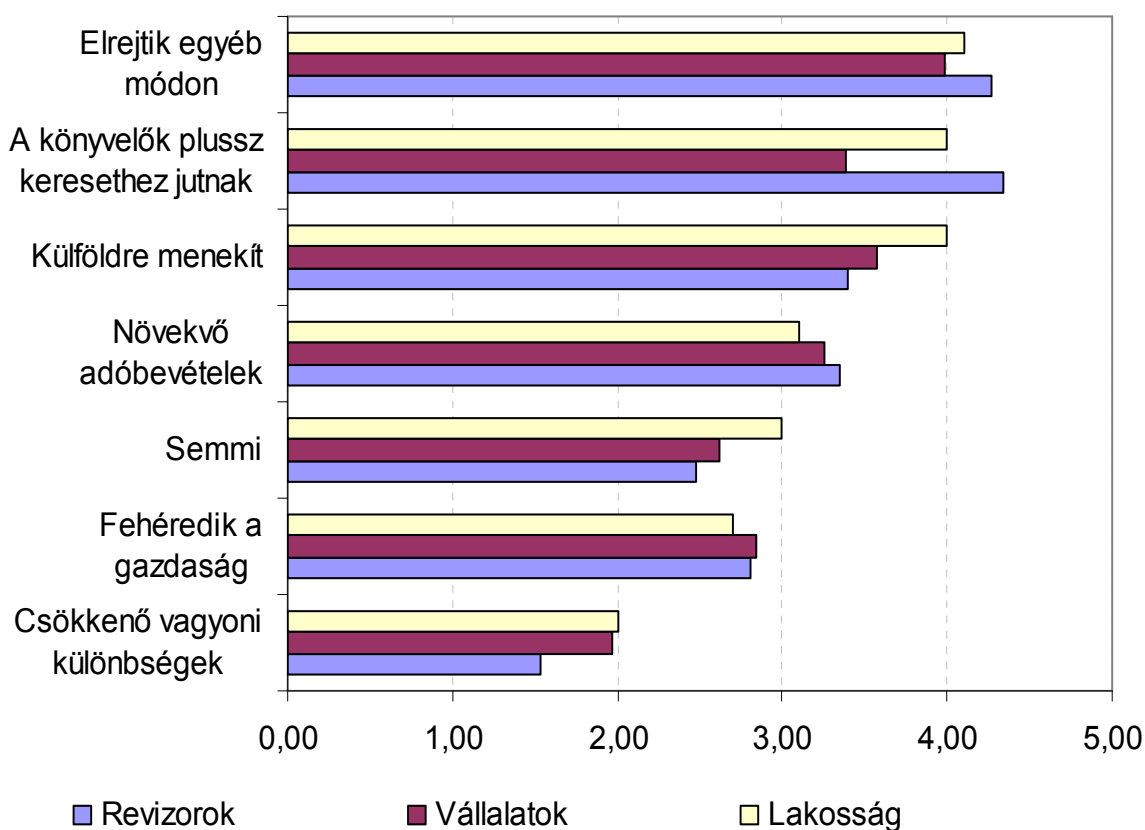
A fekete-szürke gazdaságot a lakosság és a vállalatok – mind a felmérésben résztvevők, mind az érdekképviselők – nagyon súlyos gondnak tartották. Egyetértettek azzal, hogy az állam újabb erőfeszítéseket tesz ennek felszámolására, mert ennek révén csökkenhetnek a jogkövetők terhei. Magukat a vagyonosodási vizsgálatokat mind a vállalatvezetők, mind a lakosság nagy arányban tartotta **jogszerűnek**, illetve **igazságosnak**.

2. A vagyonosodási vizsgálatok gazdasági hatásai

Míg a vagyonosodási vizsgálatok elvi, erkölcsi támogatást élveztek a megkérdezettek körében, **eredményességüket már jóval több fenntartással ítélték meg.**

A vagyonosodási vizsgálatok szélesebb körben való **elterjesztésének, gyakoribbá válásának lehetséges hatásairól** is hasonló módon kértünk véleményt. Előre megfogalmazott állításokról kértük, hogy ötfokozatú skálán értékeljék a bekövetkezés valószínűségét.

A vagyonosodási vizsgálatok kiterjesztésének lehetséges következményei

1: egyáltalán nem valószínű, 2: nem valószínű, 3: közömbös, 4: valószínű, 5: nagyon valószínű
 Forrás: GKI Zrt. felmérései

Itt **szinte egységesen úgy látta mindhárom csoport**, hogy a szélesebb körben, nagyobb számban végzett vagyonosodási vizsgálatok elsősorban **az elrejtési törekvéseket erősítenék fel, ebben pedig a könyvelők, adótanácsadók, ügyvédek nyújtanának – jól megfizetett – segítséget**. A **lakosság** és az **ügyvédek** nagyobb valószínűséget adnak a **vagyoni különbségeket csökkenteni lehetne**. Az **adóbevételek emelkedését, a gazdaság fehéredését** már inkább elképzelhetőnek tartják, de a pozitív válaszok itt sem érik el az 50%-ot.

Ugyanakkor az érdekképviseltek vezetőivel lefolytatott mélyinterjúk rámutattak arra, hogy a vagyonosodási vizsgálatoknak **nagyon erős visszatartó hatása van**. Különösen akkor, ha ennek megfelelő **publicitást** adnak.

A **lakossági felmérésben** a válaszadók elég magas arányban valószínűsítették, hogy a vagyonszámla vizsgálatok kiterjesztésekor majd a

revizorokat próbálják megkenni. Ugyanakkor a **revizoroknak** csak 0,8%-a jelezte, hogy megpróbálták befolyásolni az ellenőrzés során. Az érintett magánszemélyek nagy többsége együttműködően vagy közömbösen viselkedett.

A várható hatások közé tartozik még, hogy **a kisvállalati szektorban viszonylag gyakori tagi hitelnyújtás mértéke visszaszorul**. Itt keletkezik egy piaci rés a bankok számára, valós ügyleteknél elsősorban ezekhez akarnak fordulni a cégek. Számos vállalkozás jelezte ugyanakkor, hogy kénytelen lesz kevesebből gazdálkodni.

3. Továbbfejlesztési javaslatok

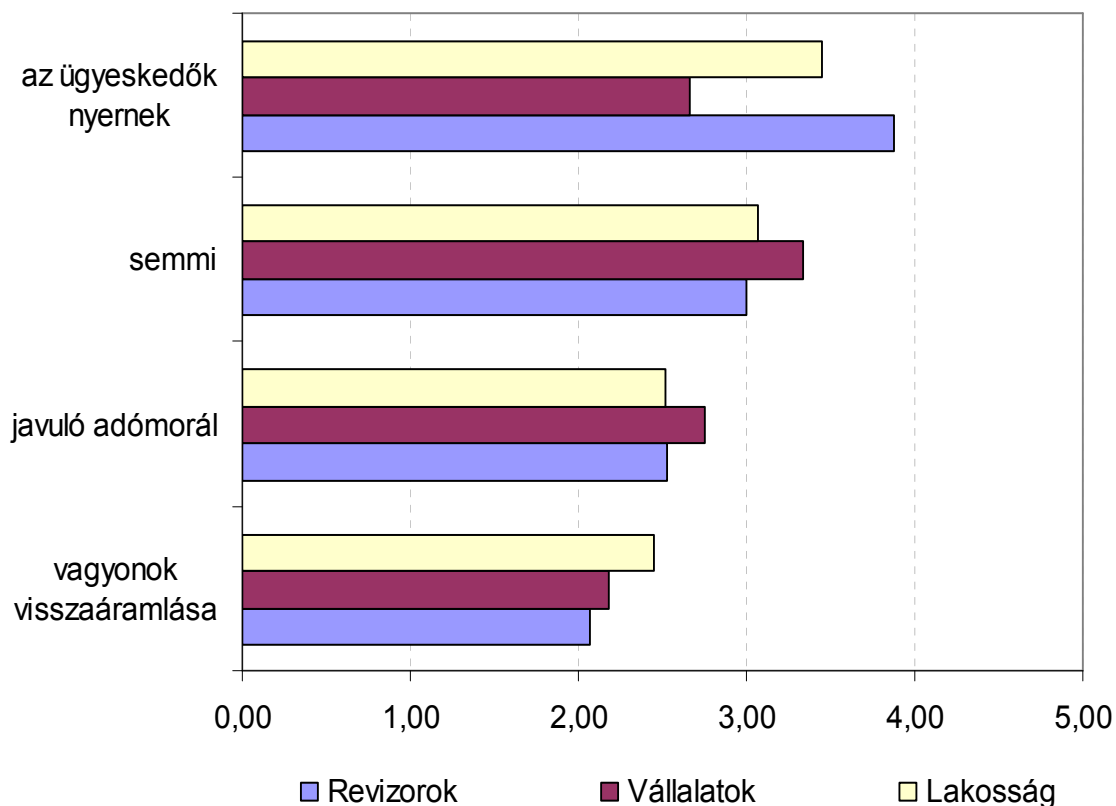
Mivel a fekete gazdaság elleni küzdelemmel csaknem mindenki egyetértett, de a vagyonosodási vizsgálatok hatásait elég borúlátóan ítélték meg, különösen érdekes, milyen javaslatok merültek fel.

Mostanában ismét előkerült az adóamnesztia ötlete, vagyis az a javaslat, hogy egyszeri vagyonbevallással és adófizetéssel legalizálni lehessen az adózatlan jövedelmekből keletkezett vagyonokat. Ez a gondolat **általában hűvös fogadtatásra talált**: a lakosság és a revizorok körében kicsit nagyobb 50%-nál az elfogadottsága, a cégvezetőknél pedig még az 50%-ot sem éri el.

Egy ilyen akció várható **hatásainak megítélése elég egyértelműen negatív**.

A lakosság és a revizorok szerint már megint **az eddig ügyeskedők nyernének az akción**, vagy semmi hatása nem lenne. A vállalati vezetők első helyre a semmilyen hatást teszik, illetve szerintük is az ügyeskedők nyernének, de azért az adómorál javulására is számítanak. Legkevésbé mindenki abban bízott, hogy az intézkedés hatására **visszaáramlanának a külföldre menekített vagyonok**, pedig tulajdonképpen ez volna az egésznek a célja. Mind a **cégvezetők**, mind pedig a **revizorok nehezen megvalósíthatónak ítélnék** egy ilyen adóamnesztiát. (A 2004-2005 évi német adóamnesztia is kudarcra zárult.)

Esetleges adóamnesztia várható hatásai

1: egyáltalán nem valószínű, 2: nem valószínű, 3: közömbös, 4: valószínű, 5: nagyon valószínű
 Forrás: GKI Zrt. felmérései

A vizsgálat eredménye elég egyértelmű. Mindenki súlyosnak ítéli a fekete-szürke gazdaságot, helyesli a fellépést ellene – amíg nem óróla van szó! A vagyonosodási vizsgálatot egy lehetséges és hasznos eszköznnek tartja. Különösen a vállalkozói érdekképviseltek tartják fontosnak a transzparenciát (bár a nemzetközi tapasztalatok szerint az korlátozott), továbbá a lebonyolítás profizmusát, illetve a visszatartó erő érdekében a publicitást. A hatásokat tekintve nagyobbban érzik a negatív mellékhatásokat, mint az adóbevételek növekedését. A vállalkozói szféra az adórendszer átalakításában, főleg egyszerűbb és alacsonyabb kulcsú adózásban látja a megoldás fő irányát.

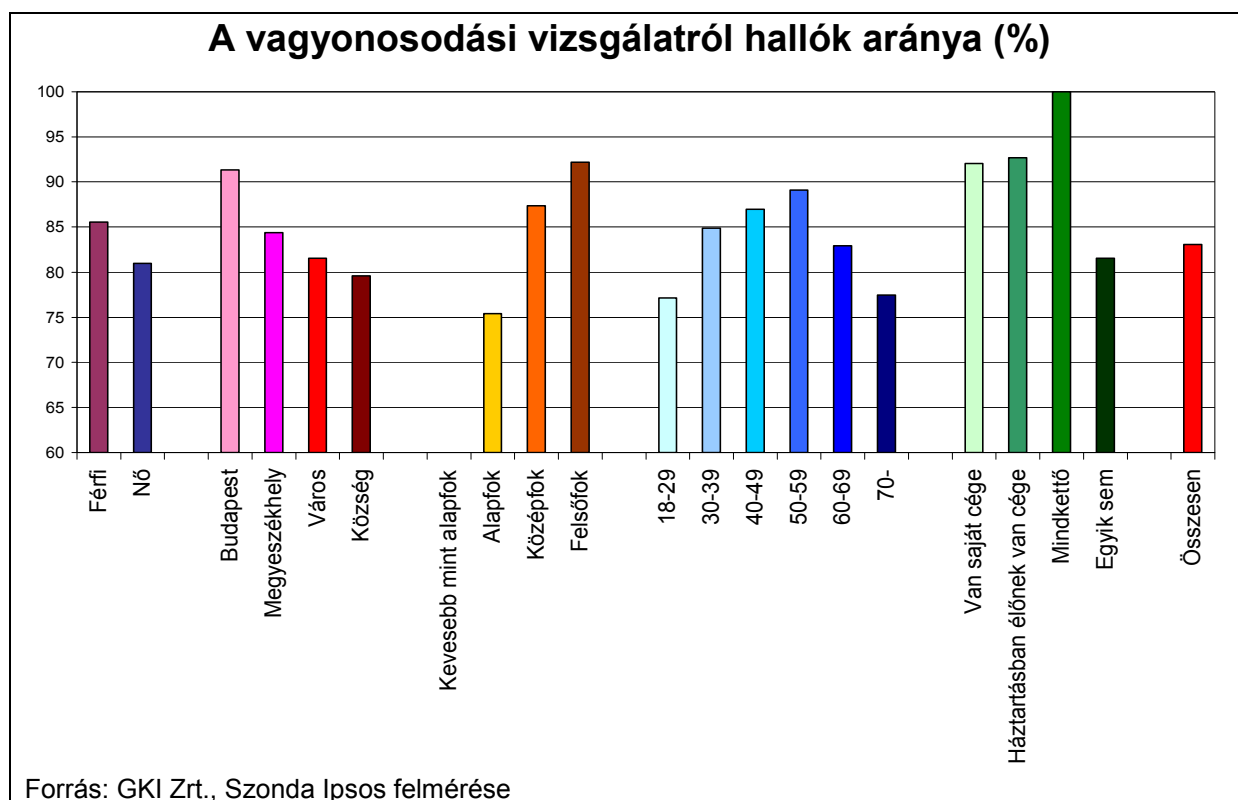
1. Lakossági felmérés

Bevezetés

Az APEH vagyonosodási vizsgálatának társadalmi fogadtatásáról végzett kutatásunk keretében a lakosság körében is végeztünk felmérést. Az adatgyűjtést a Szonda Ipsos omnibusz rendszerű felmérése keretében bonyolítottuk le. Az 1500 fős mintán való lekérdezés szeptember második felében zajlott. A mintába kerülő személyek összetételi aránya a legfontosabb társadalmi-demográfiai-településhálózati mutatók szerint megfelel a teljes 18 éven felüli népesség összetételének.

A vagyonosodási vizsgálat ismertsége

A lakosság 83%-a hallott arról, hogy az APEH vagyonosodási vizsgálat keretében ellenőrizheti a magánszemélyek vagyonának forrásait. Nemek tekintetében az intézkedés ismertsége nem tér el lényegesen, a férfiak (86%) kissé magasabb arányban ismerik az intézkedést, mint a nők (81%).

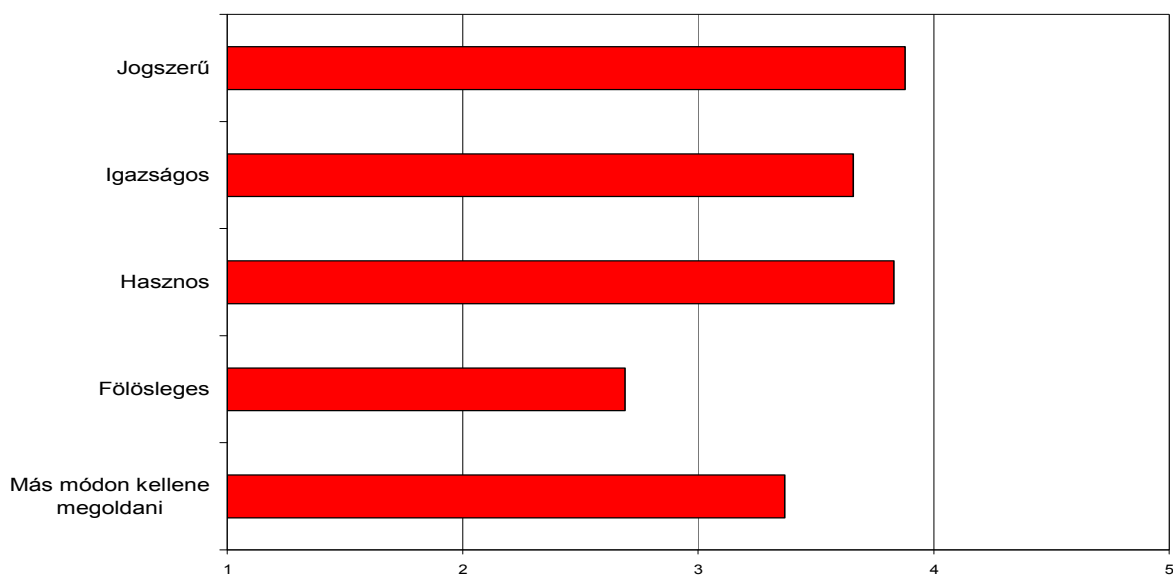
Település típus szerint is csak mérsékelt különbség figyelhető meg a vagyonosodási vizsgálat ismertségét illetően: a fővárosiak 91%-a, míg a községekben élőknek 80%-a hallott erről (de ez is magas arány). Jelentősebb eltérés adódik az intézkedés ismertsége viszonylatában iskolai végzettség szerint. Míg az alapfokú végzettséggel nem rendelkezőknek csak alig több mint fele (54%) hallott a vagyonosodási vizsgálatról, addig a felsőfokú végzettségűek körében 92%-os az ismertsége. Az iskolai végzettség növekedésével a vizsgálat ismertsége emelkedik. Az életkor emelkedésével (a potenciális érintettség növekedésével) növekszik azok aránya, akik hallottak a magánszemélyek vagyona forrásának ellenőrzéséről, ismertsége az 50-59 évesek körében a legmagasabb, majd a 60 év feletti korcsoportok esetében csökken. Azoknak, akik rendelkeznek vállalkozással vagy családtagjuknak van vállalkozása, 92 ill. 93%-a hallott az ellenőrzésről, míg akik nem rendelkeznek vállalkozással, csak 82%-a. Akiknek van vállalkozása és a családtagjuk is rendelkezik saját céggel, azok körében az intézkedés ismertsége teljes (100%). Összefoglalva: **a vagyonosodási vizsgálat ismertsége rendkívül magas.**

A vagyonosodási vizsgálat megítélése

A vagyonosodási vizsgálatokkal kapcsolatos állítások közül a lakosság leginkább azzal ért egyet, hogy az APEH ilyen irányú törekvése **jogszerű**. A válaszadók 38%-a teljesen egyetért, további 32%-a egyetért az ellenőrzés jogszerűségével. A lakosság nagymértékben egyetért azzal is, hogy a magánszemélyek vagyona eredetének vizsgálata **hasznos**, mert az adócsalókat tetten lehet érni. (Az ellenőrzés hasznosságával a lakosság 34%-a teljesen egyetért, további 36%-a egyetért.)

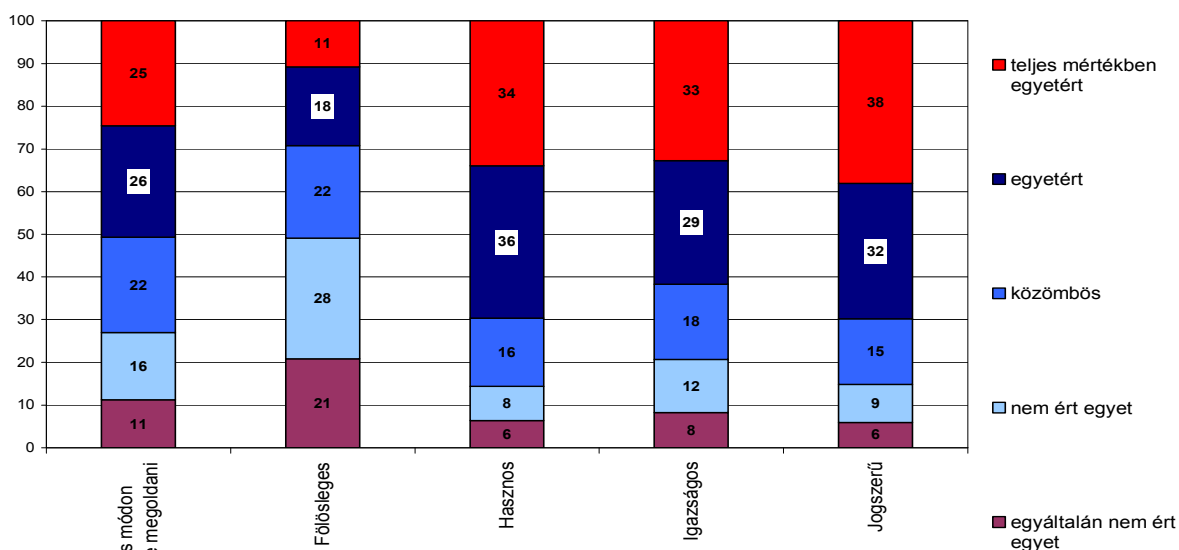
Az APEH ilyen irányú vizsgálatait a lakosság többsége (62%) **igazságosnak** tartja, míg csak 21% nem ért ezzel egyet. Az ellenőrzések igazságosságának megítélése a vállalkozással való rendelkezés tekintetében tér el nagyobb mértékben. Azok, akiknek van cégük és háztartásukban élőknek is van cége, inkább közömbösen ítélik meg a vizsgálat igazságosságát, míg **a céggel nem rendelkezők inkább tartják igazságosnak az APEH törekvéseit.**

A vagyonosodási vizsgálat megítélése (átlagosztályzat)*

1: egyáltalán nem ért egyet, 2: nem ért egyet, 3: közömbös, 4: egyetért, 5: teljesen egyetért
 Forrás: GKI Zrt., Szonda Ipsos felmérése

A vagyonosodási vizsgálat megítélése (megoszlás, %)

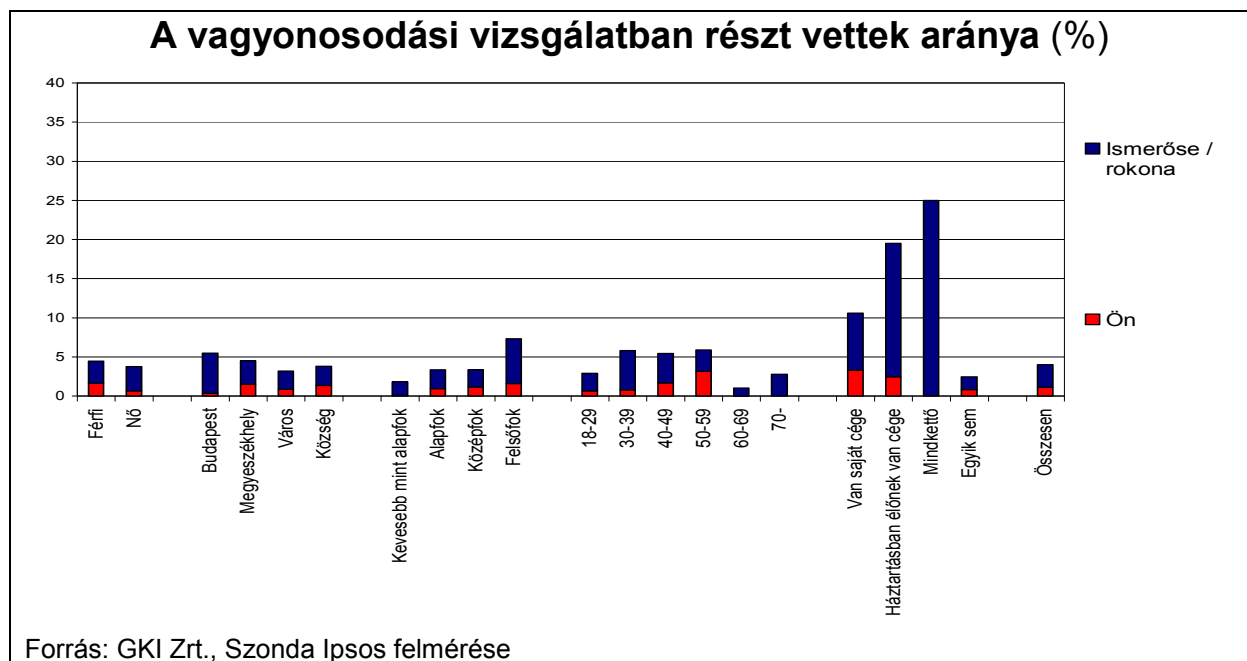
Forrás: GKI Zrt., Szonda Ipsos felmérése

Az előző értékelések alapján nem meglepő, hogy **a lakosság nem tartja fölöslegesnek** a vagyonosodási vizsgálatot. A lakosság fele nem ért egyet azzal, hogy az intézkedés fölösleges, mert nem lesz eredménye. Csak minden ötödik lakos nem hisz a vizsgálatok eredményességében. A céggel rendelkezők tartják leginkább fölöslegesnek az ellenőrzést, de azok is hasonló véleményen vannak, akiknek a háztartásában élők van vállalkozása.

A vagyonosodási vizsgálaton kívül, egyéb megoldásokat sokan szorgalmaztak, de összességében inkább közömbös a lakosság. A céggel rendelkezők sokkal inkább hisznek más megoldásokban. Az iskolai végzettség növekedésével emelkedik az egyéb intézkedéseket szorgalmazók aránya.

Részvétel vagyonosodási vizsgálatban

A válaszolók 96%-a nem vett részt vagyonosodási vizsgálatban, mindössze 1% esett át ellenőrzésen és további 3% tudja úgy, hogy ismerőse vagy rokona vagyonának eredetét vizsgálta az APEH. A férfiak magasabb (1,6%) arányban voltak érintettek vagyonosodási vizsgálatban, mint a nők (0,7%), miközben ismerősükről, rokonukról közel azonos arányban (3%) gondolják azt, hogy áttestek ilyen típusú ellenőrzésen.

Település típus szerint az APEH legnagyobb arányban a budapestieket ellenőrizte és jellemzően a nagyobb településeken volt aktívabb a hivatal.

A válaszok szerint az APEH magasabb arányban vizsgálta a magánszemélyek vagyonának eredetét a magasabb iskolai végzettséggel rendelkezők körében. A vizsgálatok gyakorisága a 30 és 60 év közötti lakosok körében volt leginkább jellemző, kb. a lakosság 5,5-6% nyilatkozott úgy, hogy ő, rokona vagy ismerőse átesett vagyonosodási vizsgálaton.

A céggel rendelkezők 3%-át ellenőrizte az adóhivatal, míg körükben 7% azok aránya, akiknek a rokonságában vagy ismerősei körében történt vizsgálat. Kimagasló a vizsgálat gyakorisága (25%) azok körében, akiknek van saját cége és a háztartásában élő is rendelkezik vállalkozással.

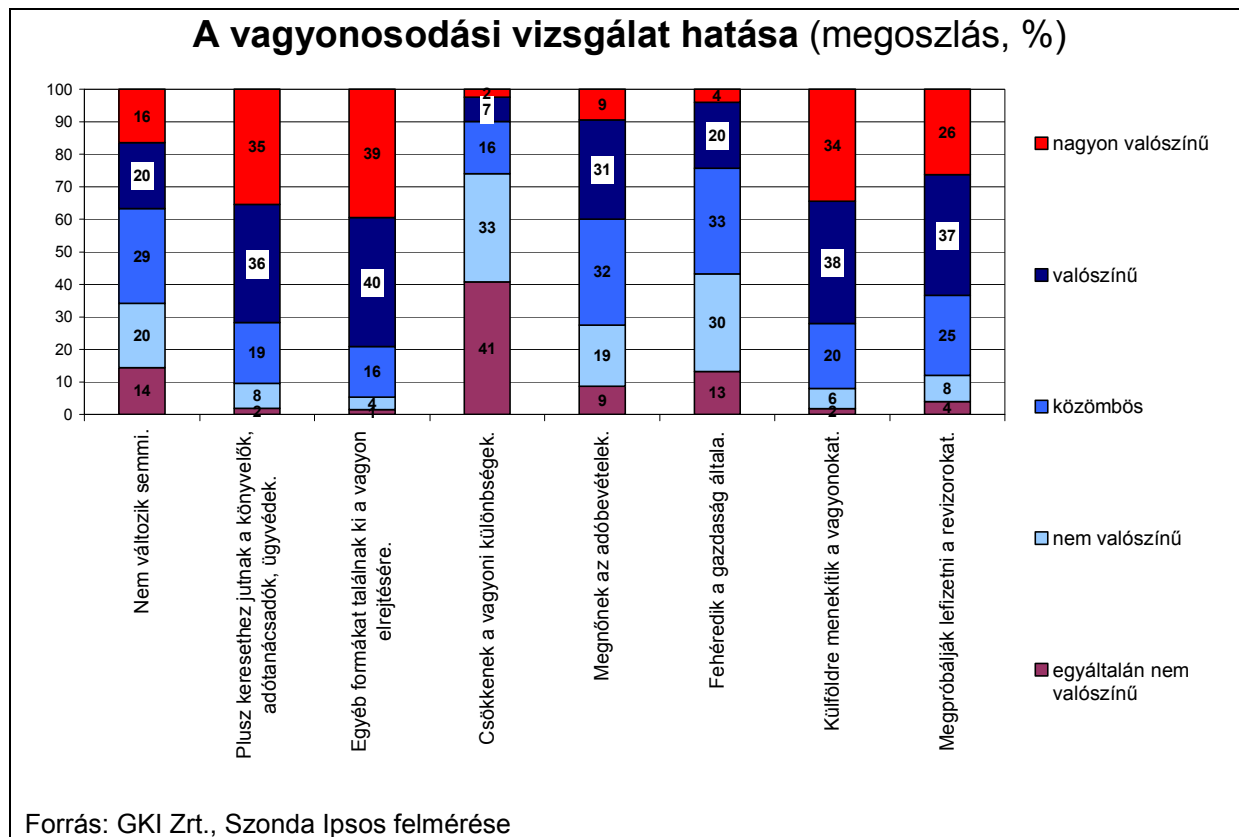
A vagyonosodási vizsgálat hatása

A lakosság szerint **leginkább a vagyon elrejtésének új formái jelennek meg a vagyonosodási vizsgálat hatására.** Erről a lakosság kétötöde van meggyőződve, további 39% nagyon valószínűnek tartja ennek lehetőségét. Minél magasabb az iskolai végzettség, annál inkább valószínűsítik az ellenőrzés ilyen hatását.

A vagyonellenőrzések **a vagyon külföldre menekítését** is előidézhetik nagy valószínűséggel. A lakosság 38%-a gondolja így és további 34%-a különösen meg van győződve erről. Emellett **a könyvelők, adótanácsadók és ügyvédek pluszkeresethez való hozzájutását** is kiváltja a magánszemélyek vagyona eredetének vizsgálata. A lakosság 37% valószínűsíti, hogy a vizsgálat során **megpróbálják lefizetni a revizorokat**, minden negyedik lakos szerint nagyon valószínű ez a forgatókönyv.

Az adóbevételek növekedését, a gazdaság fehéredését és a helyzet változatlanságát már csak közömbösen ítéli meg a lakosság.

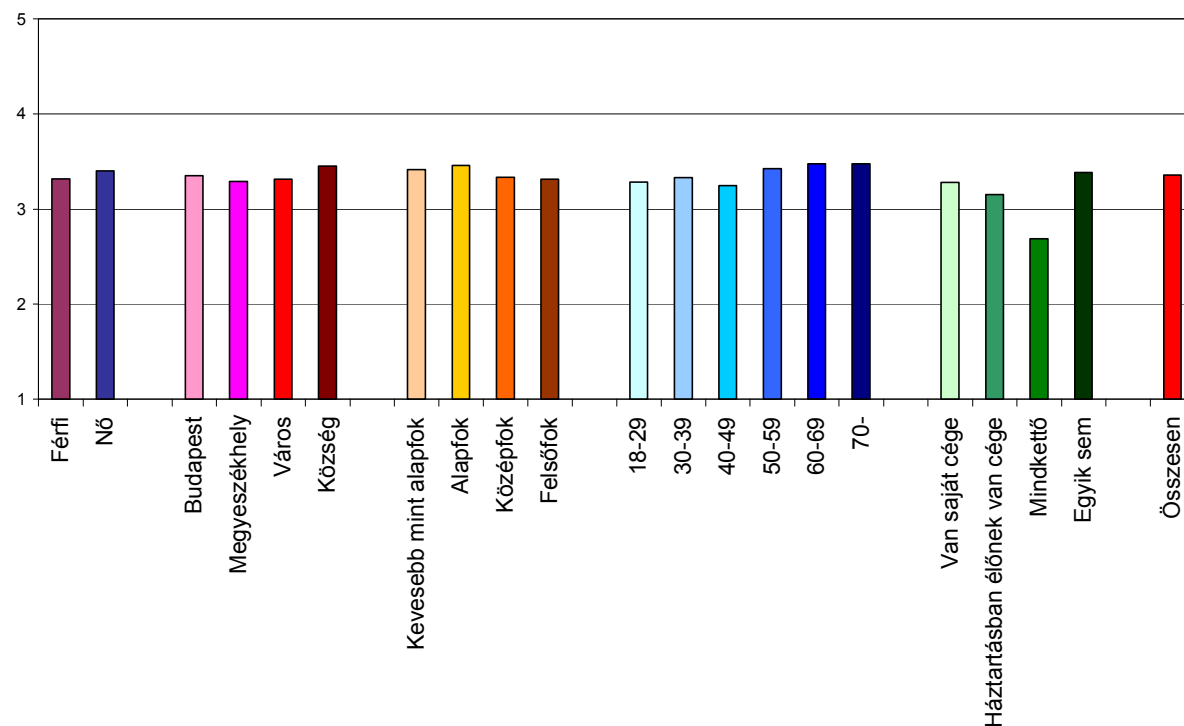

A válaszok szerint a vagyonosodási vizsgálat **nem fog hozzájárulni a vagyoni különbségek csökkenéséhez**. Az adócsalások számának csökkenését a lakosság 30%-a nem tartja valószínűnek, további 13% szerint egyáltalán nem valószínűsíthető ez a hatás. Az egyenlőtlenségek mérséklődésében minden harmadik lakos nem bíz és további 40% egyáltalán nem tartja ezt valószínűnek.

Egy esetleges egyszeri vagyonbevallás megítélése

A lakosoknak csak 31%-a ért egyet azzal, hogy az állam a korábban nem adózott jövedelemből felhalmozott vagyonokat egyszeri vagyonbevallás után megadóztassa és így legalizálja, további 18% különösen meg van győződve erről; ugyanakkor 13% nem, illetve 9% egyáltalán nem ért egyet egy ilyen intézkedéssel.

Egy esetleges egyszeri vagyonbevallás megítélése (átlagosztályzat)*

1: egyáltalán nem ért egyet, 2: nem ért egyet, 3: közömbös, 4: egyetért, 5: teljesen egyetért
 Forrás: GKI Zrt., Szonda Ipsos felmérése

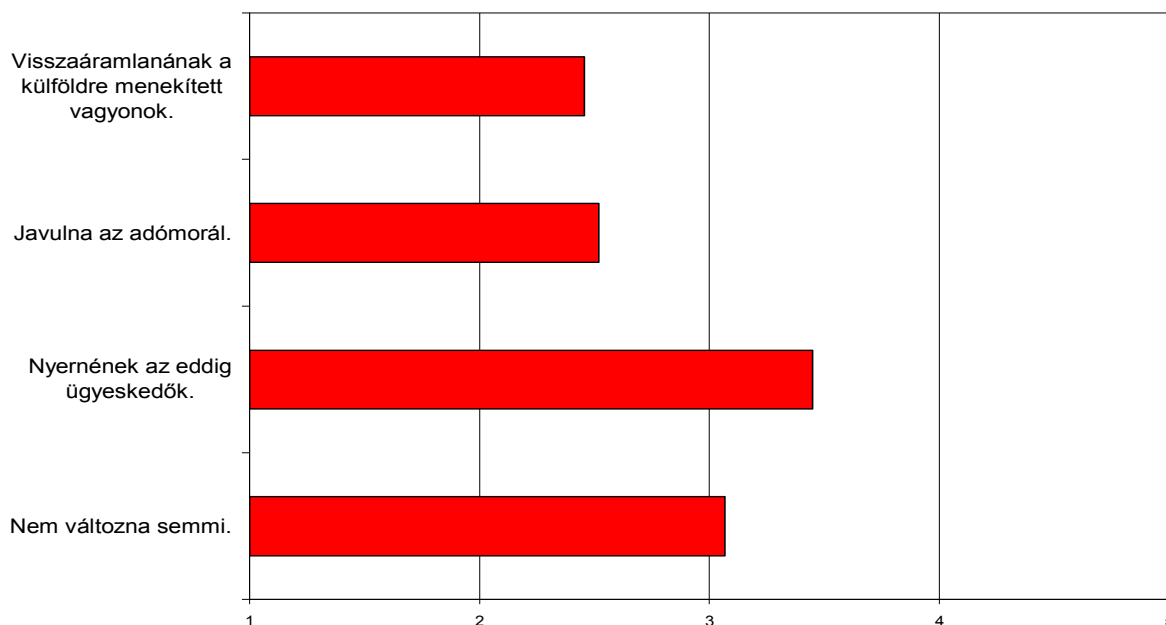
A kérdés megítélése leginkább a céggel való rendelkezés tekintetében tér el. Akik nem rendelkeznek céggel és hozzátartozójuknak sincs vállalkozása, azok értenek leginkább egyet egy egyszeri vagyonbevallás utáni adóztatással. Akik rendelkeznek céggel és a háztartásukban élők is van cége, azok legkevésbé támogatnák ezt a megoldást. Az életkor növekedésével valamint az iskolai végzettség csökkenésével kismértékben emelkedik az intézkedéssel egyet értők aránya.

Egy esetleges egyszeri vagyonbevallás hatása

Egy egyszeri vagyonbevallás várható hatásai közül leginkább **az eddig ügyeskedők nyereszkedését valószínűsíti a lakosság** (37% szerint valószínű, 16% szerint nagyon valószínű).

A lakosság **közömbösen** ítéli meg az illegális vagyon egyszeri adóbevallással való legalizálásának hatásosságát. Kb. ugyanannyian valószínűsítik, hogy nem változik semmi, mint azt, hogy változás következik be. A céggel rendelkezők inkább a változatlanyságot valószínűsítik, míg a vállalkozással nem rendelkezők szerint lenne hatása az intézkedésnek.

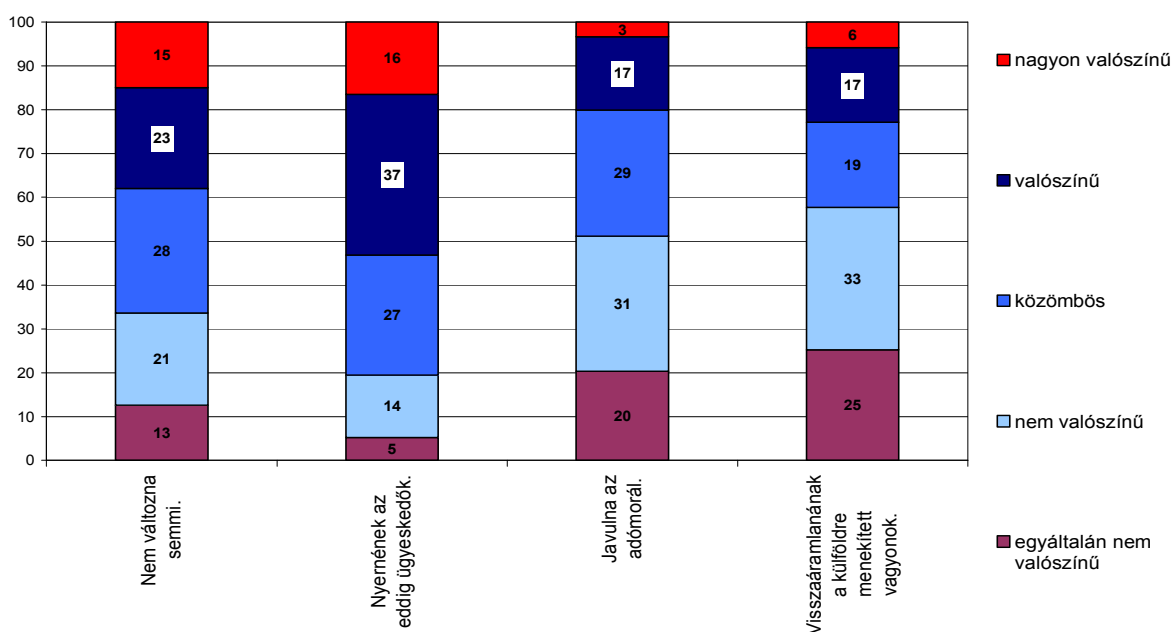
Egy esetleges egyszeri vagyonbevallás hatása (átlagosztályzat)*

1: egyáltalán nem valószínű, 2: nem valószínű, 3: közömbös, 4: valószínű, 5: nagyon valószínű
 Forrás: GKI Zrt., Szonda Ipsos felmérése

A válaszok szerint a külföldre menekített vagyonok visszaáramlását nem váltaná ki az egyszeri vagyonbevallás. A lakosság fele nem vagy egyáltalán nem bízik az adómorál javulásában egy egyszeri vagyonbevallás és az ilyen módon történő legalizálás hatására, ezzel szemben csak minden ötödik lakos optimista ebből a szempontból.

Egy esetleges egyszeri vagyonbevallás hatása (megoszlás, %)

Forrás: GKI Zrt., Szonda Ipsos felmérése

Összefoglaló táblázat a felmérés eredményeiről (%)

Hallott-e már arról, hogy az APEH vagyonosodási vizsgálat keretében ellenőrizheti a magánszemélyek vagyonának a forrásait?					
<i>Igen</i>			<i>Nem</i>		
83			17		
A vagyonosodási vizsgálat					
	<i>Egyáltalán nem ért egyet</i>	<i>Nem ért egyet</i>	<i>Közömbös</i>	<i>Egyetért</i>	<i>Teljes mértékben egyetért</i>
Jogszerű	6	9	15	32	38
Igazságos	8	12	18	29	33
Hasznos	6	8	16	36	34
Fölösleges	21	28	22	18	11
Más megoldás	11	16	22	26	25
Volt-e Ön vagy ismerőse/rokona/családtagja alanya APEH által végzett vagyonosodási vizsgálatnak?					
	<i>Ön</i>	<i>Ismerőse/rokona</i>	<i>Ön és ismerőse / rokona</i>	<i>Senki</i>	
	1,1	2,9	0,1	95,8	
A vagyonosodási vizsgálat szélesebb körben való kiterjesztésének hatása					
	<i>Egyáltalán nem valószínű</i>	<i>Nem valószínű</i>	<i>Közömbös</i>	<i>Valószínű</i>	<i>Nagyon valószínű</i>
Megpróbálják lefizetni a revizorokat.	4	8	25	37	26
Külföldre menekítik a vagyonokat.	2	6	20	38	34
Fehéredik a gazdaság általa.	13	30	33	20	4
Megnőnek az adóbevételek.	9	19	32	31	9
Csökkenek a vagyoni különbségek.	41	33	16	7	2
Egyéb formákat találnak ki a vagyon elrejtésére.	1	4	16	40	39
Plusz keresetnek jutnak a könyvelők, adótanácsadók, ügyvédek.	2	8	19	36	35
Nem változik semmi.	14	20	29	20	16
Az állam a korábban nem adózott jövedelemből felhalmozott vagyonokat egy egyszeri vagyonbevallás után megadóztassa és így legalizálja.					
	<i>Egyáltalán nem ért egyet</i>	<i>Nem ért egyet</i>	<i>Közömbös</i>	<i>Egyetért</i>	<i>Teljes mértékben egyetért</i>
Egyet ért-e az állítással?	9	13	28	31	18
Az egyszeri vagyonbevallás utáni adóztatás és ilyen módon történő legalizálás hatása.					
	<i>Egyáltalán nem valószínű</i>	<i>Nem valószínű</i>	<i>Közömbös</i>	<i>Valószínű</i>	<i>Nagyon valószínű</i>
Visszáramlanának a külföldre menekített vagyonok.	25	33	19	17	6
Javulna az adómorál.	20	31	29	17	3
Nyernének az eddig ügyeskedők.	5	14	27	37	16
Nem változna semmi.	13	21	28	23	15

2. Vállalati felmérés

A vagyonosodási vizsgálatok ugyan magánszemélyek jövedelmét és vagyoni helyzetét vizsgálják, azonban ez gyakran a vállalatnál végzett adóhatósági vizsgálatok során feltárt információk hatására terjed ki a tulajdonosok helyzetére. Ezért úgy gondoltuk, hogy **a vállalati körben is megmutatkozhat hatása a vizsgálatok gyakoribbá válásának.** Másrészt azt feltételeztük, hogy a vállalatvezetők zöme tisztában van azzal, hogy adó- és járulékterhei csak akkor mérséklődhetnek, ha sikerül csökkenteni a jövedelem eltitkolás mértékét, szélesíteni a befizetői bázist, fehéríteni a fekete-szürke gazdaságot.

Ezekből a megfontolásokból folytattunk felmérést olyan vállalati körben, amelyről feltételeztük, hogy a cégvezetők mindkét szempontból rendelkeznek ismeretekkel és képesek véleményt alkotni róluk. A megcélzott kör tehát nem a nemzetgazdaság egésze volt, hanem csak a **tényleges gazdálkodást folytató kisvállalatok**, ezt 5 és 50 fő közötti méretben határoztuk meg. Tekintettel voltunk az árbevétel nagyságára és vizsgáltuk a függetlenségi kritériumokat is.

A GKI Gazdaságkutató Zrt. megbízásában 2007. szeptember 10. és 20. között lefolytatott telefonos vállalati felmérésre összesen **1010 válasz érkezett.** Ezek közül 501 cég létszáma volt 5 és 25 fő között, 509-é pedig 26 és 50 fő között. A vállalati **átlaglétszám** 22,4 fő volt, az **átlagos árbevétel** 895 millió forint.

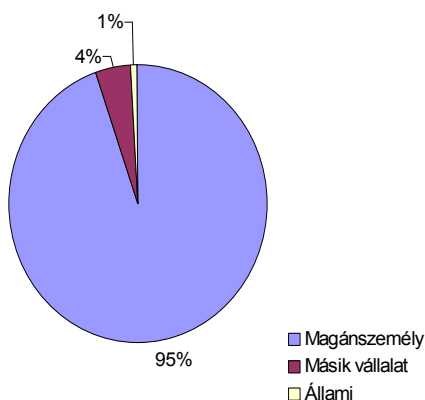
A **nagyon kis (5-25 fő)** vállalatoknál 9 fő volt az átlagos létszám és 134 millió forint árbevétel esett egy cégre. A **nagyobbaknál** az átlaglétszám elérte a 36 főt és az átlagos árbevétel is magasabb volt: közel 1,5 milliárd forint.

Az 1010 cégnek összesen 7279 magánszemély, 328 másik vállalat és 72 állami, önkormányzati tulajdonosa volt. A **tulajdoni arányok** között is döntő volt a magánszemélyek részesedése.

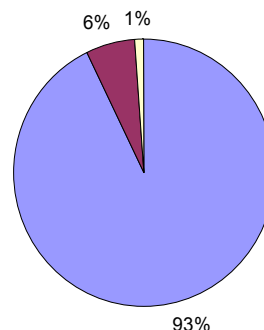
A nagyon kis cégeknél kevesebb tulajdonosa volt egy cégnek, a magántulajdon aránya elérte a 94,5%-ot, más vállalaté 4,6%-ot, az állami tulajdonhányad pedig 0,8%-ot tett ki. A nagyobbaknál a magántulajdon aránya 90,7%-os volt, a más vállalati 7,7%-ra, az állami 1,5-re emelkedett.

A válaszadók tulajdonosainak megoszlása

Tulajdonosok száma

Tulajdoni hányad

Forrás: GKI Zrt. felmérése

A válaszadók közül **74 volt tagja valamilyen vállalatcsoportnak**, amelyek összesen 685 cégből álltak. Az elmúlt három évben összesen 135 új céget alapítottak a csoportok, ebből 93%-ot Magyarországon, 7%-ot külföldön. (Elég sok válaszadó nem tudott pontos választ adni.) Az alapítási csúcsev 2005 volt.

A válaszadók fő jellemzői ágazati bontás szerint

	Építő- ipar	Kiskeres- kedelem	Vendég- látás	Kölcsön- zés	Üzleti szolgál- tatás	Egyéb szolgál- tatás	Műanyag- termék- gyártás
Cégek száma (db)	284	233	103	40	254	41	55
Átlagos létszám (fő)	24	20	23	24	22	24	27
Árbevétel (millió Ft)	312	2965	65	628	255	128	869
Magántulajdon hányad (%)	96,3	93,3	94,0	76,5	89,2	90,0	97,7
Más vállalati tulajdon (%)	3,3	6,5	4,9	23,5	8,2	2,5	2,3
Állami tulajdon (%)	0,4	0,0	1,1	0,0	2,3	7,5	0,0
Cégcsoport tag (db)	10	24	7	7	19	2	5
Alapított cégek (db)	23	8	12	12	73	1	6

A **nagyon kis cégek** 5,4%-a, összesen 27 volt tagja vállalatcsoportnak, a **nagyobbaknál** ez az arány már 9,2% volt (47 darab). A vállalati hálózatok a kicsiknél voltak népesebbek, összesen 422 tagról tudtak a válaszadók, a nagyobbaknál csak 263-ról. A kicsik egyáltalán nem alapítottak céget az elmúlt három évben külföldön, Magyarországon viszont 45-öt. Itt is 2005 volt a csúcsev. A nagyobb vállalatok hasonló számú céget alapítottak itthon, de övék az összes (6) külföldi cég. A

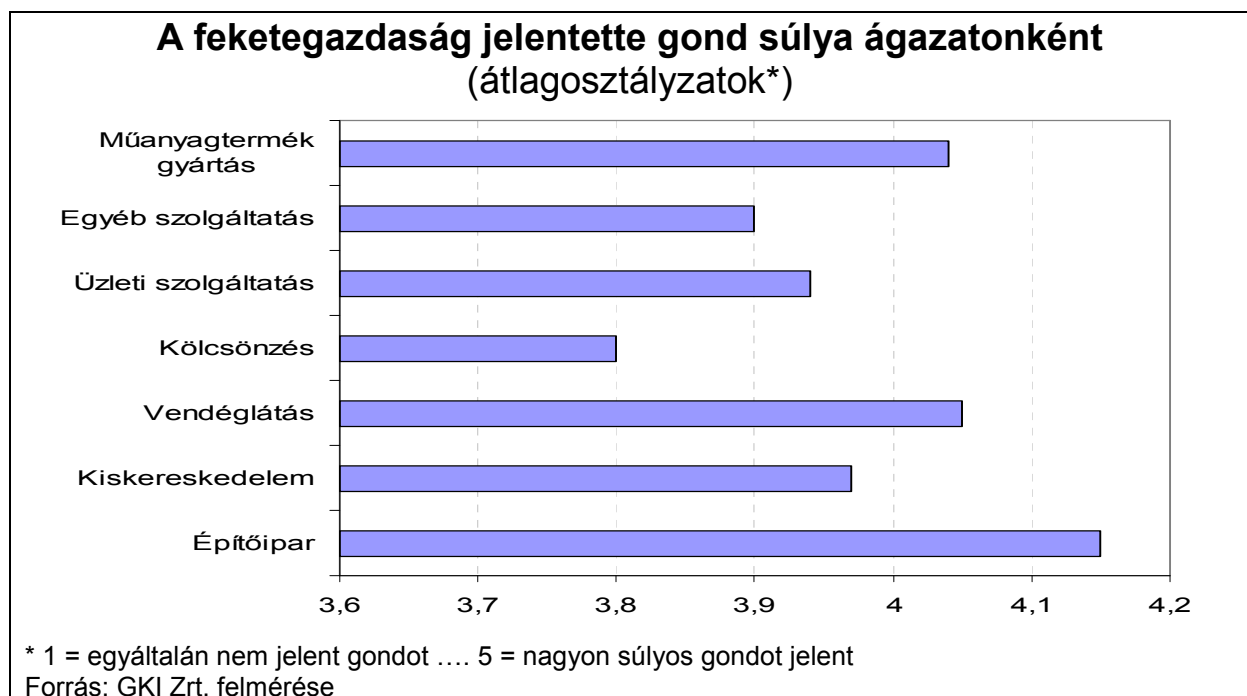
cégalapítások egyenletesebben oszlottak el a három év között, mint az egészen kicsiknél. Összességében **nem találtuk jelét annak, hogy a vagyonosodási vizsgálatok tavalyi megszaporodása tömeges külföldi cégalapítást indukált volna.**

Vélemények a fekete gazdaságról

A válaszadók 1-től 5-ig terjedő skálán minősítették azt, hogy szerintük mekkora gondot jelent a fekete-szürke gazdaság súlya a magyar gazdaságban. A **válaszadók igen súlyosnak minősítették ezt a problémát**, átlagosan 4,02-re.

A vállalatméret szerint nem mutatkozott érdemi eltérés a fekete gazdaság minősítésében: az 5 és 25 fő közötti vállalatok 4,03-at, a 26 és 50 fő közöttiek 4,01-et adtak rá. Meg lehet kockáztatni azt az állítást, hogy a kisvállalati szektor a fél- és illegális gazdaság miatt kárt szenvedőnek érzi magát.

Igazán jelentős különbséget az ágazati bontás sem mutatott. A leginkább elnéző kölcsönzés ágazat válaszadói 3,8-at adtak a probléma súlyára, a legszigorúbb építőipari válaszadók 4,15-öt.

Ezt a véleményt **jól felfogott érdek** támasztja alá. A válaszadók közül a túlnyomó többség szükségesnek tartja, hogy az állam újabb erőfeszítéseket tegyen a fekete-szürke gazdaság visszaszorítására, mert

a jogkövető cégek versenyhátrányban vannak a fekete-szürke gazdasággal szemben, illetve (második leggyakoribb válaszként) **így csökkenhetnek a jogkövetők terhei. Legkevesebben** azzal értettek egyet, hogy nem kell küzdeni a fekete-szürke gazdaság ellen, **már így is túl sokat zaklatják a cégeket, magánszemélyeket.**

Szükségesnek tartják-e a fekete-szürke gazdaság elleni újabb állami erőfeszítéseket? (a válaszok megoszlása, százalék)

	Összes válaszadó	5-25 fő közötti cégek	26-50 fő közötti cégek
Nem, már így is túl sokat zaklatják a cégeket, magánszemélyeket	2	3	2
Nem, először a közigazgatást tegyék rendbe	5	5	5
Nem, a túl nagy adók miatt elkerülhetetlen a fekete-szürke gazdaság létezése	8	8	7
Igen, mert így növelhetők a költségvetési bevételek, a jogkövetők terheinek növelése nélkül	12	10	13
Igen, mert így a jogkövetők terhei csökkenhetnek	18	16	20
Igen, mert a jogkövető cégek versenyhátrányban vannak a fekete-szürke gazdasággal szemben	55	57	53

Számottevő eltérés az ágazati bontáson belül sem látszik.

Szükségesnek tartják-e a fekete-szürke gazdaság elleni újabb állami erőfeszítéseket? (a válaszok megoszlása, százalék)

	Építő- ipar	Kiskeres- kedelem	Vendég- látás	Kölcsön- zés	Üzleti szolgál- tatás	Egyéb szolgál- tatás	Műanyag- termék- gyártás
Nem, már így is túl sokat zaklatják a cégeket, magánszemélyeket	3	3	5	0	1	0	2
Nem, először a közigazgatást tegyék rendbe	4	6	7	5	4	5	8
Nem, a túl nagy adók miatt elkerülhetetlen a fekete-szürke gazdaság létezése	6	7	9	8	10	11	6
Igen, mert így növelhetők a költségvetési bevételek, a jogkövetők terheinek növelése nélkül	8	12	12	15	16	11	8
Igen, mert így a jogkövetők terhei csökkenhetnek	19	19	14	15	18	16	19
Igen, mert a jogkövető cégek versenyhátrányban vannak a fekete-szürke gazdasággal szemben	59	54	54	58	52	58	58

A vagyonosodási vizsgálatok és a finanszírozás

A cég tulajdonosai körében végzett vagyonosodási vizsgálatról összesen 58 válaszadó adott hírt. Ez a válaszadó cégek 6%-a, a magánszemély tulajdonosoknak kb. 0,8%-a. A vizsgálatok közül 33 történt a 26 és 50 fő közötti cégeknél, a kicsik csak 25 ilyen esetről tudtak. Az ágazatok szerinti bontásban is 5-7% közötti arányban jeleztek ilyen vizsgálatot a válaszadók. Ez alól az egyéb szolgáltatás (ide főként lakossági szolgáltatások, pl. fodrászat, vegytisztítás, temetkezés, stb.) jelent kivételt, ahol a vizsgálatok a cégek 15%-ának tulajdonosait érintették.

Az esetek több mint felében a tulajdonosnál végzett vagyonosodási vizsgálat nem volt összefüggésben a vállalatnál végzett APEH-, vagy más hatósági vizsgálattal, az esetek 19%-ában viszont ezek nyomán indult vagyonosodási vizsgálat. 4 esetben a vagyonosodási vizsgálat nyomán indult ellenőrzés a cégnél, további 4 esetben pedig párhuzamosan zajlottak.

A válaszadók 26%-ánál, 262 cégnél használtak **tulajdonosi hiteleket**, 70 esetben fejlesztések és beruházások, 122 esetben a folyó működés finanszírozására, 69 esetben mindkettőre. Vállalatméret szerint nem mutatkozott érdemi eltérés. Tagi hitelt legnagyobb arányban az építőipari (36%) és a műanyag-feldolgozó (35%) cégek használtak, főként a folyó működés finanszírozására. Legkisebb arányban (19%) az üzleti szolgáltató vállalatok folyamodtak a tulajdonosok pénzéhez, de ha igen, ők is folyó működésre használták. Többen vették igénybe a tulajdonosok forrásait fejlesztésre, mint folyó kiadásokra a vendéglátásban, a kölcsönzésben és a humán szolgáltatásokban.

Mivel sok vagyonosodási vizsgálat épp **a tagi hitelnyújtások nyomán indult, így a jövőben ezek csökkenése várható.** Az így kieső forrásokat elsősorban bankhitelből tartják pótolhatónak a válaszadók. Persze a **nagyobbak** inkább bankképesek, mint a **kicsik**, ez utóbbiak közül többen kénytelenek lesznek kevesebből gazdálkodni (egyharmaduk jelzi ezt, a nagyobbaknak pedig egynegyede).

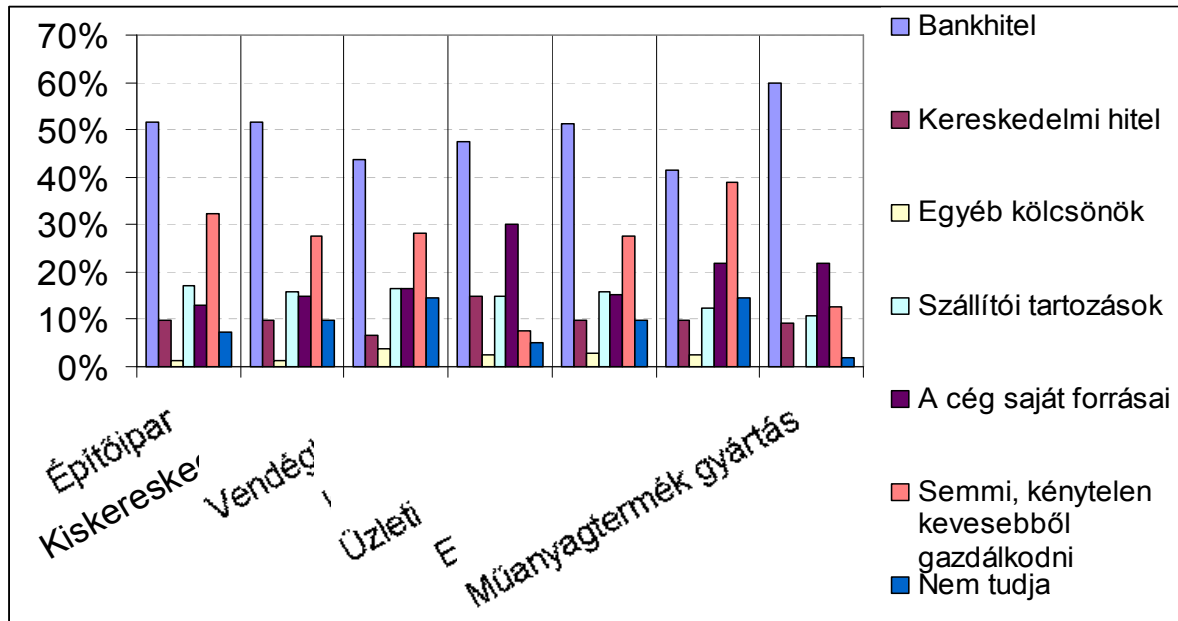
Mi léphet a kieső tagi hitelek helyére? (említési arányok, százalék)

	Összes válaszadó		5 és 25 fő közöttiek		26 és 50 fő közöttiek	
	Fejlesztések	Folyó működés	Fejlesztések	Folyó működés	Fejlesztések	Folyó működés
Bankhitel	51	44	46	39	55	50
Kereskedelmi hitel	10	10	10	10	9	10
Egyéb kölcsönök	2	2	0	2	3	2
Szállítói tartozások	16	17	14	16	17	17
A cég saját forrásai	16	22	17	25	15	20
Semmi, kénytelen kevesebből gazdálkodni	28	28	33	32	23	24

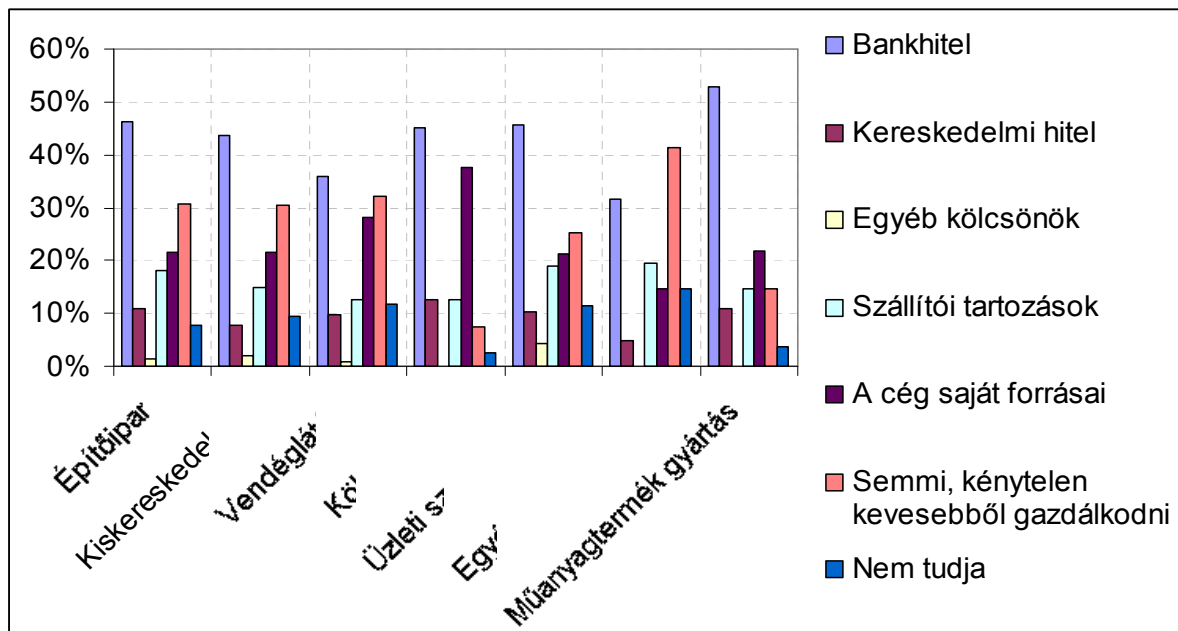
Az **ágazatok** is elsősorban a bankhitelek növelésében látják a kieső tagi hitelek pótlásának lehetőségét. Főként a kölcsönző cégek készülnek arra, hogy mind a fejlesztéseket, mind a folyó működést a rendelkezésre álló saját forrásokhoz igazítják.

A tagi hitelek helyébe lépő finanszírozás (említési arányok, százalék)

Fejlesztések

Folyó működés

Forrás: GKI Zrt. felmérés

A vagyonosodási vizsgálatokat meglehetősen vegyesen értékelték a válaszadók. Hasznosnak és jogszerűnek tartják, de a legtöbb szükségesnek ítélik más módszerek alkalmazását a fekete-szürke gazdaság elleni küzdelemben.

Az APEH vagyonosodási vizsgálata (átlagosztályzat*)

	Összes válaszadó	5-25 fő közötti cégek	26-50 fő közötti cégek
Jogszerű	3,29	3,25	3,32
Igazságos	2,89	2,86	2,91
Hasznos, mert le lehet bizonyítani vele az adócsalókat	3,44	3,43	3,45
Főlegesen, mert nem lesz eredménye	2,65	2,67	2,63
Más módon kellene megoldani a gazdaság fehéritését	3,68	3,70	3,65

* = 1: egyáltalán nem ért egyet, 2: nem ért egyet, 3: közömbös, 4: egyetért, 5: teljesen egyetért

A vélemények ágazatonként sem mutatnak érdemi eltérést.

Ha a vagyonosodási vizsgálatok elterjednének, attól **nem számítanak igazán érdemi változásokra** a válaszadók. Legkevésbé **a vagyoni különbségek csökkenését** tartják valószínűnek a vizsgálatok nyomán, leginkább pedig azt, **egyéb formák alakulnak ki a vagyonok elrejtésére, vagy külföldre viszik azokat.**

A vagyonosodási vizsgálat elterjedésének várható hatásai (átlagosztályzat*)

	Összes válaszadó	5-25 fő közötti cégek	26-50 fő közötti cégek
Megpróbálják megkenni a revizorokat	2,79	2,76	2,81
Külföldre menekítik a vagyonokat	3,57	3,60	3,54
Fehéredik a gazdaság általa	2,84	2,75	2,93
Megnőnek az adóbevételek	3,26	3,20	3,31
Csökkenek a vagyoni különbségek	1,97	1,98	1,96
Egyéb formákat találnak ki a vagyon elrejtésére	3,98	4,03	3,94
Plusz keresetnek jutnak a könyvelők, adótanácsadók, ügyvédek	3,39	3,36	3,41
Nem változik semmi	2,62	2,64	2,60

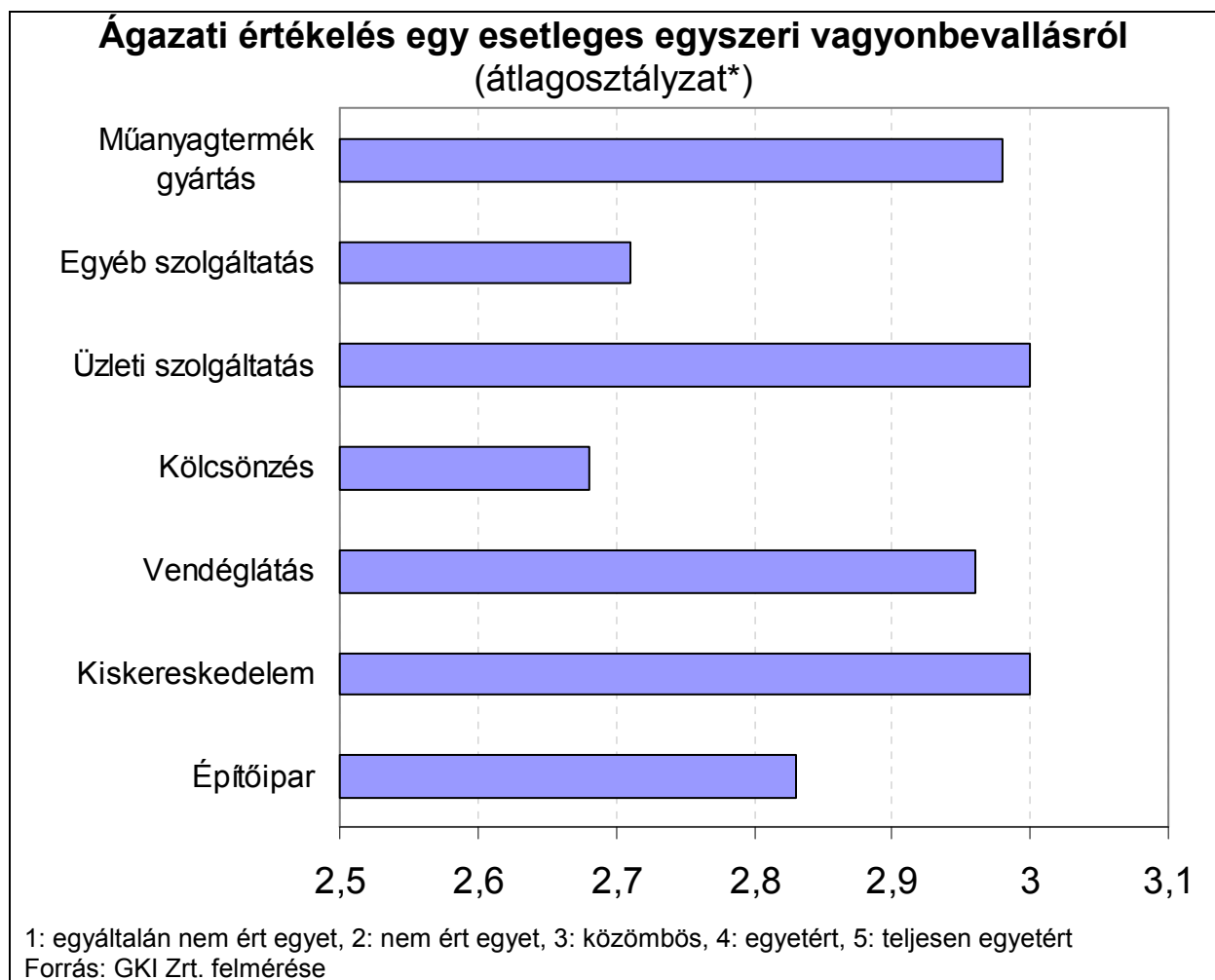
* = 1: egyáltalán nem valószínű, 2: nem valószínű, 3: közömbös, 4: valószínű, 5: nagyon valószínű

E kérdés megítélésében sincsenek jelentős különbségek az egyes **ágazatok** között. A revizorok korrumpálását a kölcsönzési ágazatban tartják a legvalószínűbbnek, a vagyonok külföldre menekítését az egyéb szolgáltatásban. A gazdaság fehéredését, az adócsalások csökkenését az idegenforgalmi ágazatban tartják a leginkább valószínűnek és ők bíznak leginkább az adóbevételek megnövekedésében is a vagyonosodási vizsgálatok terjedése nyomán. A vagyoni különbségek

csökkenésére sehol nem számítanak. Az egyéb vagyonelejtési formák kialakulását a kölcsönzők tartották a leginkább valószínűnek, a könyvelők, adótanácsadók és ügyvédek forgalmának fellendülését a vendéglátók. A humán szolgáltatók gondolták leginkább úgy, hogy semmi nem fog változni.

Egy esetleges egyszeri vagyonbevallás és adóamnesztia

Meglehetősen hűvösen fogadták a válaszadók azt az ötletet, hogy az állam a korábban nem adózott jövedelemből felhalmozott vagyonekat egy esetleges egyszeri vagyonbevallás után megadóztassa és így legalizálja. Az átlagosztályzat 2,93 volt, de a nagyon kis vállalatok csak 2,88-at adtak rá, a nagyobbak 2,97-et. Még a kiskereskedők és az üzleti szolgáltatók is csak közömbösnek minősítették az ötletet 3-as osztályzattal. A kölcsönzők 2,68-as és a humán szolgáltatók 2,71-es átlagosztályzata már fenntartásokat jelez.

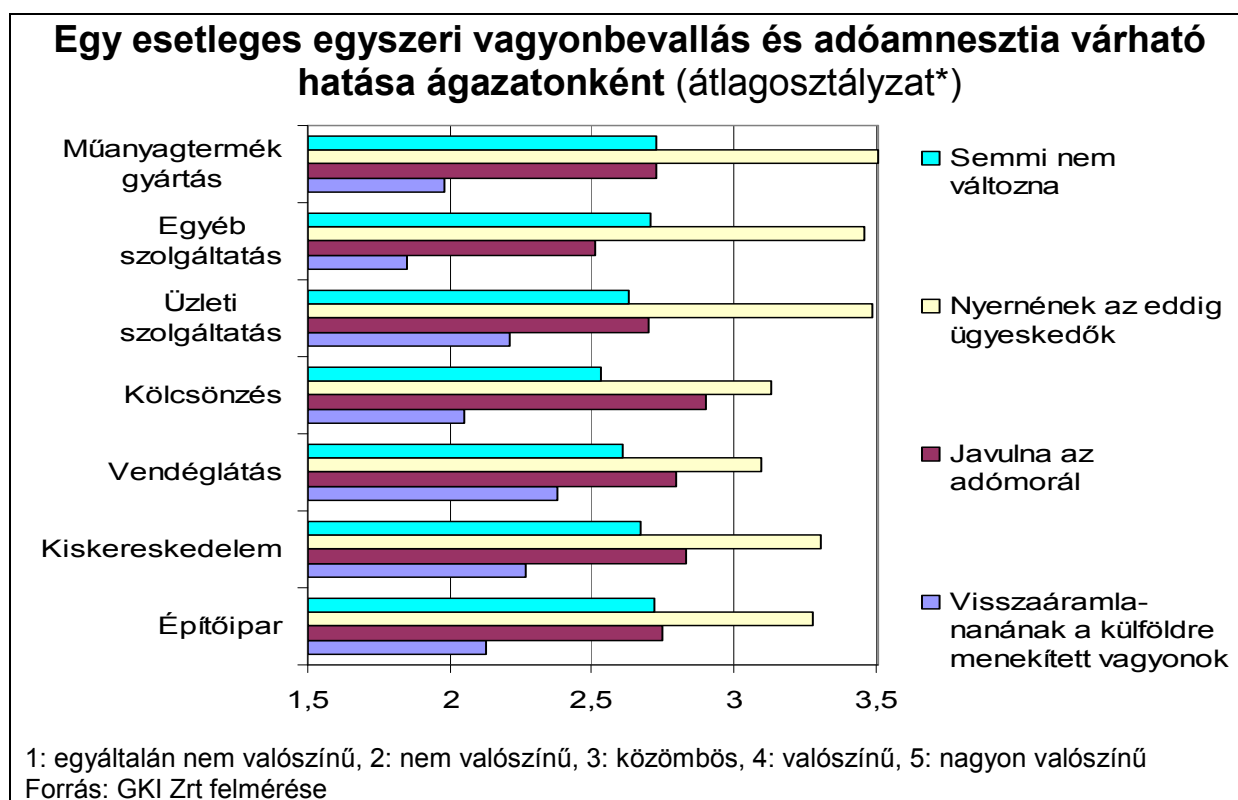
A szkeptikus hozzáállást magyarázza, hogy a válaszadók szerint **azok járnának jól, akik eddig kivonták magukat a közteherviselésből.**

Egy esetleges egyszeri vagyonbevallás és adóamnesztia várható hatása (átlagosztályzat*)

	Összes válaszadó	5-25 fő közötti cégek	26-50 fő közötti cégek
Visszaáramlanának a külföldre menekített vagyonok	2,19	2,21	2,16
Javulna az adómorál	2,76	2,74	2,78
Nyernének az eddig ügyeskedők	3,33	3,41	3,26
Nem változna semmi	2,67	2,66	2,67

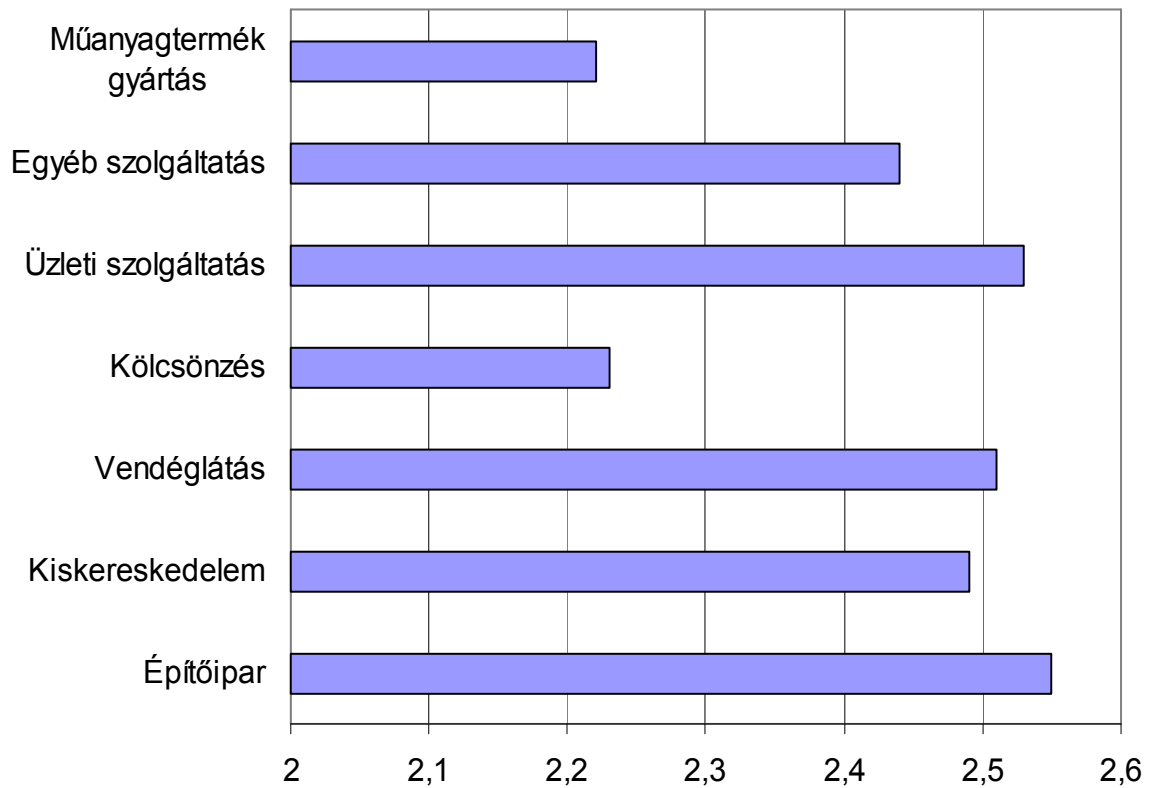
* = 1: egyáltalán nem valószínű, 2: nem valószínű, 3: közömbös, 4: valószínű, 5: nagyon valószínű

A vélemények ágazatonkénti megoszlásában ismét nagyon csekély különbségek voltak.

Magának egy egyszeri vagyonbevallásnak és megadóztatásának a megvalósíthatóságát is erősen kérdésesnek tartották a válaszadók. Az átlagosztályzat ötös skálán – ahol 1 azt jelentette, hogy az akció egyáltalán nem valósítható meg, az 5 pedig azt, hogy teljes mértékben lebonyolítható – az ötlet kivitelezhetősége 2,49-es osztályzatot kapott. Ez a nehezen megvalósítható és részben megvalósítható között van. Az ágazati osztályzatok sem lépnek ki ebből a sávból.

Egy esetleges egyszeri vagyonbevallás és adóztatás megvalósíthatósága (átlagosztályzat*)

1: egyáltalán nem, 2: nehezen, 3: részben, 4: igen, 5: teljes mértékben
Forrás: GKI Zrt. felmérése

3. Kamarák, szakmai érdekvédelmi szervezetek és szövetségek véleménye (mélyinterjúk alapján)

Az APEH vagyonosodási vizsgálattal kapcsolatban megkérdeztük **szakmai szervezetek, egyesületek és kamarák** véleményét is. A megkérdezettek felsorolását lásd a 4. sz. mellékletben. **Általában nem alakítottak ki hivatalos szervezeti véleményt.** Ennek fő oka az, hogy a vagyonvizsgálat állampolgárokra vonatkozik, és mint ilyen tagságukat vállalkozói és vállalati mivoltukban nem érinti. A vagyonvizsgálat érinti azonban azt a kört, illetve annak a körnek egy részét, amely e szervezetek tagságát alkotja. Annál is inkább, mert az egyéni vállalkozók és a kkv-k esetében a két szerep, a vállalkozói és az állampolgári jelentősen átfedi egymást. Az összekapcsolódás annál inkább nyilvánvaló, mert a mintakiválasztás egyik fő indikátora a vállalkozásnak adott tulajdonosi kölcsön volt. Ennek következtében a megkérdezett szervezetek vezetői érzékletesen tolmácsolták a szervezetükhöz tartozók erre vonatkozó véleményét. Megkérdeztünk továbbá a gazdasági ügyekkel és vagyonvizsgálattal konkrétan foglalkozó **üggyvédeket** is személyes tapasztalataikról a témában.

A vizsgálat módszere **strukturált mélyinterjú** volt. Az előre elkészített nyitott fő és alkérdéseket általában előre elküldtük a megkérdezetteknek és válaszaikat személyes beszélgetés formájában rögzítettük. Ekkor alkalom nyílt arra is, hogy előre nem rögzített kérdésekről is szó essen.

Három kérdéskörben foglaltuk össze az interjúk eredményeit:

- a vagyonvizsgálat megítélése,
- a vagyonvizsgálat gazdasági hatásai,
- a vagyonvizsgálat fejlesztésével és a jövedelembevallás ösztönzésével kapcsolatos vélemények, javaslatok.

Az első két témában a válaszadók nagy részének véleménye tartalmilag egybeesett. Itt az interjú alanyok véleményét összefoglaltuk és nem idéztünk szó szerint. (A saját véleményünket, illetve külső információt zárójelbe tettük.) A harmadik témakörben a vélemények különböztek, itt jeleztük az eltérések mértékét, a legmarkánsabb véleményeket pedig szó szerint közöltük.

A vagyonzvizsgálat megítélése

Egyetlen szervezet, vezető vagy ügyvéd sem kérdőjelezte meg az eltitkolt jövedelmek feltárásának szükségességét. Egyértelműen azt nyilatkozták, hogy a közterhek viselése mindenkinek állampolgári kötelezettsége. Ha a vagyonzvizsgálat az igazságos közteherviselés elérését segíti, akkor mindenképpen támogatni kell, ahogyan a legális vállalkozások működését is. **A problémákat a részletekben, a vagyonzvizsgálatra kiválasztás módszerében, illetve a revízió lebonyolításában és technikájában látták.**

A vagyonzosodási vizsgálat ténye általában közismert az állampolgárok között. A vagyonzvizsgálat megítélése vegyes. Ez részben annak köszönhető, hogy a rendszerváltás óta eltelt idő még nem volt elég a társadalmi értékrend olyan irányú változására, hogy elfogadott legyen a személyes meggazdagodás ténye. Ehhez kapcsolódik az is, hogy az emberek úgy vélik, hogy az eltelt rövid idő miatt a keletkezett nagy vagyonzok gyanúsak és korrupció, ügyeskedés révén jöttek létre. Ezért **a vagyonzok keletkezésének vizsgálatát általában helyesnek tartják.**

Azok, akik potenciálisan nem számítanak személyükben vizsgálatra, helyeslik, a többiek félnek tőle és megpróbálnak felkészülni rá. A vagyonzosodási vizsgálat a nem érintettek részéről pozitív fogadtatásra talált. Az alsó középrétegek számára ez egyfajta elégtétel. Az érintettek, vagy a potenciálisan érintettek azonban nem örülnek neki. **Az igazán „nagy halak” nem kerülnek bele.** Eleve elfedik vagyonzukat akár fiktív módon is, vagy pedig egyáltalán nincs semmi a nevükön. Feleség, gyerekek, családtagok nevéen van a vagyonz.

A vagyonzosodás ténye gyanakvást vált ki a nehezen megélő kisvállalkozókból. Az ő esetükben az a jellemző, hogy általában **szeretnék elkerülni az ellenőrzéseket,** mert sokszor a legalitás határán működnek, életszínvonaluk fenntartásához kisebb-nagyobb szabálytalanságokat követnek el, mivel nehezen mondanak le korábban megszerzett jövedelmi pozícióikról.

Volt, aki úgy vélte, hogy sok **feljelentés** mehet az APEH-hez és ezek nyomán is indulnak vizsgálatok. Többen említették, hogy szükség lenne nemcsak a vállalkozói vagyonzokat vizsgálni, hanem a politikusokét és köztisztviselőkéit is, mert a korrupció ott a leglátványosabb, ahol a köz- és az üzleti szféra találkozik, és a hatalmi pozíció kiárúsítása nyomán is nagy vagyonzok keletkeznek. (Ezek a vélekedések arra hívják fel a figyelmet, hogy a vagyonzvizsgálatok eredményének nagyobb publicitást

kellene kapni. Tisztázni kellene pl., hogy a vállalkozói, üzletember kör nem kizárólagos alanya a vizsgálatoknak. A nagyobb publicitásra azért is szükség van, hogy a vagyonzvizsgálatok jövedelem eltitkolástól való visszatartó ereje erősödjön.)

A multinacionális cégek és a nagyvállalatok üdvözlik a vagyonzvizsgálatot. Egységes véleményük, hogy „mindenkinek szabályosan adóznia kell, az adózást elkerülő vállalatokat pedig szigorúan meg kell büntetni, annak érdekében, hogy ne kerüljenek versenyelőnybe a legálisan működő cégekkel szemben.” (Véleményük hallatán először az jut eszünkbe, hogy nem gondoltak igazán bele abba, hogy ez a vizsgálat állampolgárokra irányul és nem vállalkozókra. Ha azonban belegondolunk, hogy a jövedelemeltitkolásnak és a hirtelen meggazdagodásnak főleg a vállalkozás lehet a terrénuma, akkor helyt kell adnunk megállapításuknak.)

A vagyonzvizsgálat szükségessége mellett sokan fogalmazznak meg **kritikát az ellenőrzések lefolytatásával és módszereivel kapcsolatban.** Egy, a témával részletesen foglalkozó interjú alany véleménye szerint gondok vannak a minta kiválasztásával. Sokan esnek bele a vagyonzvizsgálatra kiválasztottak körébe, akiknél az adóhatóság nem talál hiányosságot, eltitkolt jövedelemre utaló nyomot (70% a találati arány). Ez azt mutatja, hogy nem megfelelő indikátorok alapján történt a minta összeállítása. A vagyonosodási vizsgálatra való kiválasztás nem rendszerbe illesztetten zajlik, hanem kiválasztás, „kiszúrás” alapján. Túl hosszú időre nyúlik vissza a vizsgálat, valamint egyes esetekben jogsértő (pl. banki titkok sérülnek).

Ugyanez a válaszadó jelezte, hogy az írásos dokumentumhoz való mindenáron ragaszkodás sokszor tévútra visz a vizsgálat során. A dokumentumok megléte ugyanis nem mindig jelenti azt, hogy nincs eltitkolt jövedelem. Sőt, sok esetben akár fordított is lehet a helyzet. Aki már pl. 2000-ben felkészült arra, hogy bizonyítsa vagyona származását, annak éppen, hogy lehet eltitkolni valója, éppen azért, mert akkor még nem volt gyakorlat, hogy erről számot kelljen adni. Az okiratok hiánya sem bizonyíték mindig a jövedelem eltitkolásra, pl. annak, akinek nem névre szóló részvénye volt és annak eladásából származik a vagyona, ma ezt nem tudja bizonyítani, csak akkor, ha az eladáskor felírta a részvények sorszámát és ezt most dokumentálja. Erre egy visszamenőleges vagyonzvizsgálat során nem lehet előre felkészülni. Hasonló a helyzet a magán személyek nem névre szóló takarékbetétjével is. Ugyanakkor a körbeszámlázással tisztára mosott jövedelmekről mindig van dokumentum, mégis lehetnek illegálisak.

A felvett új ellenőrök – sokak szerint – nem rendelkeznek a vizsgálatokhoz szükséges gyakorlattal, különösen akkor, ha szövevényes ügyel kerülnek szembe. A vagyonzvizsgálat egy SZJA ellenőrzés valójában, de az előre kiküldött kérdések (6. sz. melléklet) egy része nem arra vonatkozik. Valójában egy gyanúsított kikerdezés zajlik.

„A revizorok túlságosan ragaszkodnak a hivatal belső iránymutatásához, ezzel valós gazdasági eseményeket is figyelmen kívül hagynak, „életszerűtlennek” minősítve elsöprik azokat a tényeket, amelyek adott jogi környezetben megállnák a helyüket. Hozzáállásuk legtöbbször nem vállalkozóbarát, „semmit nem akarnak elfogadni”. Mindez tönkretetheti a magyar vállalkozói kört, más környezetben, külföldön fognak vállalkozni.”

A tanácsadók és az ügyvédek azt javasolják, hogy senki ne menjen vagyonzvizsgálatra ügyvéd, könyvelő vagy adótanácsadó nélkül. Szakember nélkül ugyanis nem lehet eredményesen védekezni a vizsgálat során, valamint sok esetben nehéz a jogos családi vagyon, örökség tisztázása, eredetének igazolása. Mindez persze jó üzlet is a tanácsadói, ügyvédi körnek.

Arra a kérdésre, hogy van-e a **jövedelemelvitkolásnak szakmai vagy egyéb specifikuma**, a válaszadók elsősorban a kereskedelem, vendéglátás, a személyi szolgáltatások, az építőipar és a mezőgazdaság területét említették. Ez inkább a kis családok területe. A nagy vagyonzokat az off shore cégekben, külföldön rejtik el.

Mindenütt felmerül a jövedelemelvitkolás lehetősége, ahol ellenőrizetlen jövedelmek keletkeznek, sok a fekete munkavégzés lehetősége és nem erős a számlaadási fegyelem. Jellemzően a termékek eredetét, minőségét és beszerzési árát vitkolják el, vagy torzítják el. Nem jelentik be a munkavállalókat, feketén dolgoztatnak, nem adnak számlát. Bevett módszer, hogy egyes nagyobb kereskedelmi láncok nyomást gyakorolnak a beszállítóikra annak érdekében, hogy azok számla nélkül adják át az áru egy részét az üzletlánc részére. Így a pénztárgépek manipulálásával (a kasszák bizonyos hányada nem rögzíti a beütött áru értékét, illetve mennyiségét) a tulajdonosok az árun szerzett nyereséget adóztatlanul ki tudják venni a vállalatból.

A kereskedelmi szervezeteket tömörítő szakmai szervezetek szerint az adóztatlan vagyonzfelhalmozás egy másik csatornája a kereskedelemben a szállítók által a forgalom alapján a kereskedőknek fizetett jutalékok számla nélküli kifizetése a kereskedő javára.

Nagy korrupciós jövedelmek keletkeznek az állami, önkormányzati megrendelések megszerzésénél. A köztisztviselők zsebébe fizetett „kenőpénz” sokszor a megrendelés értékének 5-15%-át is eléri. Ennek terepe főként a fővállalkozói építőipar.

A vagyonvizsgálat tömegessé válásának várható gazdasági hatásai

A vagyonvizsgálatoktól természetesen várható az eltitkolt **jövedelmek adott hányadának feltárása**. Tudjuk, hogy a vizsgálatok mintegy 70%-a megállapítással zárult és az egy revízióra jutó átlagosan kirótt befizetés körülbelül 5 millió forint volt. A vizsgálatokból várható adóbevételek részben attól függ, hogy milyen mértékben terjesztik ki a vizsgálatokat, meddig érdemes új ellenőröket beállítani. Itt a kérdés a bevétel/költség arány. Ez a vizsgálatok extenzivitásának növelése.

A vagyonvizsgálatok során beszédett adó mennyisége növelhető a mintavétel találati arányának emelésével, a kiválasztás módszereinek javításával és a revízió szakszerűségének fokozásával. A vagyonosodási vizsgálatoktól ma csak részben várható a valós jövedelmek feltárása. Az, hogy milyen mértékben derül fény a visszaélésekre, nagymértékben attól is függ, hogy a vizsgálatot végző hatóság illetve személy mennyire motivált a feltárásban.

El kell gondolkozni ugyanakkor, hogy a jelenlegi vizsgálatok dokumentációs alapjai jók-e? Elegendőek-e az eltitkolt jövedelmek feltárására? Vagy csak a kényszer szülte a kiválasztási módszerekre és a jelenleg elérhető információkra alapoz. Hogyan lehetne a ma látens vagyonelemeket is bevonni a vizsgálati körbe? Ez az út a vizsgálatok intenzitásának növelése.

A tömeges és évről évre megismételt **vagyonvizsgálatoknak lesz visszatartó ereje**, méghozzá nemcsak a vizsgáltak körében. A tagi kölcsönök száma és jelentősége biztosan vissza fog szorulni. Ez a jelenség már ma is érzékelhető. (Valójában **ez a közvetett visszatartó-elrettentő hatás a vagyonvizsgálat igazi célja és jelentősége nagyobb, mint a büntetésekben közvetlenül mérhető eredmény.**) Ahhoz, hogy ez a hatás tartós legyen, szükség van arra, hogy a **vagyonvizsgálatok beleilleszkedjenek az adóellenőrzések rendszerébe, ne kampányszerűek legyenek és, hogy megfelelő publicitást kapjanak.**

Voltak azonban **pesszimista vélemények** is miszerint:

- A vagyonvizsgálattal csak korlátozott eredmény érhető el, mert módszerében elhibázott. Az adómorál javítására elsősorban az adócsökkentés a megoldás.
- Mivel az előző generáció nem birtokolhatta a termelőeszközöket, kialakult egy rendszer, melynek a lényege a „legális lopás” volt: hazavitt termelőeszközök, fusizás. Ezek az emberek még itt vannak, ezért nagyon nehéz változást előidézni. Magát a társadalmat nehéz megváltoztatni.

A vélemények többé-kevésbé megegyeznek abban, hogy várhatóan a **jövedelem eltitkolás új formái** jelennek meg, illetve erősödnek fel. A jövedelmek más, kevésbé látható vagyoni formákba fognak átmenni. A vagyoneltitkolás szofisztikált jövőbeli formáinak megnevezése többségében az ügyvédektől származik.

- Új üzletág alakul ki: a fiktív pénzkölcsönzés magánszemélyek között. A legális jövedelemmel rendelkezők dokumentummal bizonyítják a pénzkölcsönzés tényét azoknak, akik jövedelemeltitkolásban érdekeltek. Nem is szükséges hozzá a valódi pénzmozgás.
- Az ingatlan tulajdon osztódni fog, hogy ne legyen feltűnő. Gyakorlat lesz a jogtalan vagyonok szétoztása a családban. Ez már az ingatlanadóra való felkészülés miatt is indokolt, sőt bizonyos mértékben már meg is kezdődött.
- A magánvagyonok átmennek vállalkozói vagyonba. Ez a mai vállalatalapításoknál és cégjegyzék módosításoknál már gyakorlat, de a jövőben várhatóan felerősödhet. Már ma is gondolkodnak arról, hogy a vagyontárgyakat beapportálják a gazdasági társaságokba, ahol nem fenyeget a vagyon vizsgálat. Megszaporodnak a vagyonkezelő társaságok.
- Megszaporodnak a külföldi bankszámlák. Az itthon vezetett egy folyószámla mellett a nagyobb összegeket bécsi vagy svájci bankszámlán tartják a vagyonosabb állampolgárok.
- A külföldi ingatlanvásárlások gyakorisága megnő. Ezzel az ingatlanadó is elkerülhető. Kedvelt célpont: Horvátország, Románia, Szlovákia, Spanyolország.

- Szaporodik az adóparadicsomokban alapított off shore cégek száma. Ez eddig is gyakorlat volt, de főként a nagyobb vállalkozások számára.
- Az eltitkolt jövedelmek a kevésbé látható vagyoni formákban öltenek testet: festmények, arany, ékszerek.
- Várható, hogy még inkább bezárkóznak a gazdag rétegek, csökken a látványos presztízs fogyasztás. A luxusautókat külföldön vásárolják meg.

(A vagyon külföldre menekítésének célpontja annak megfelelően kerül kiválasztásra, hogy az adott ország milyen előnyökkel rendelkezik Magyarországhoz képest az adott vagyonelem befektetésére. A befektetések globalizálódása egyébként nemcsak az adóztatlan, eltitkolt jövedelmek esetében várható, hanem a legális pénzek esetében is keresik a vállalkozók a kedvezőbb feltételeket biztosító országokat.) Kedvelt célpont a bankszámlák vezetésére Ausztria, mert itt nincs kamatadó és közel van, a hozzáférés könnyen megoldható. Szintén kedvelt hely Svájc a valuta stabilitása és a bankrendszer híresen fejlett, valamint diszkrét volta miatt. Az off shore cégek az adóparadicsomokba települnek: Ciprusra, Kajmán Szigetekre stb. Kedvelt vállalat alapítási hely Szlovákia szintén az alacsonyabb adószint és a közelség miatt.

Felvetették néhányan az interjú során, hogy Magyarország is lehetett volna adóparadicsom, ha az Európai Unió csatlakozás során a tárgyalások között feltételként szerepeltették volna, mert a legegyszerűbben így lehetne haza csalogatni az elvándorolt befektetéseket, vagyonekat. De ez a lehetőség már a múlté. Az adómértékek csökkentése azonban még mindig lehetséges és ez vissza tudná hozni a külföldre menekített jövedelmek egy részét.

Javaslatok a vagyonvizsgálat hatékonyabbá tételére, a jövedelem eltitkolás minimalizálására

Az igazságosabb közteherviselés megvalósítását minden interjú alany és az általuk képviselt szervezetek egyaránt helyeslik. Ennek megvalósítása során a **vagyonvizsgálat csak egy eszköz**, és mint ilyen korlátozott hatáskörű.

„A jelenlegi ellenőrzés olyan mértékben érheti el a kívánt célt, amilyen mértékben maga az ellenőrzés jelen van a többi ellenőrzési forma között.

Ha ez egy kampányszerű, egyszeri akció volt, akkor hatása hamar elenyészik. Ha megmarad, esetleg a javasolt korrekciókkal eredményessége nő és megfelelő publicitás társul hozzá, akkor lehet visszatartó ereje.”

„A vagyonosodási vizsgálatok megnöveléséhez hasonló rapid intézkedések alkalmasak lehetnek a költségvetési lyukak betömésére, de tartós változáshoz adó- és járulékkoncepció változásra van szükség.”

Több javaslat fogalmazódott meg a **teljes adórendszer átalakítására**.

Volt néhány vélemény, amely keserű adófilozófiát fogalmazott meg. Ezek a vélemények általában a jelenlegi adórendszert kilátástalannak és működésképtelennek látják. Akik a véleményt megfogalmazták, főként a vállalkozókkal közvetlen kapcsolatban lévő ügyvédek.

„A jelenlegi adórendszer a csalásra épül. A lakosság és a vállalkozók is túl vannak adóztatva. Az állam arra számít, hogy csalnak, és több adót vet ki, hogy be tudjon annyit szedni, amennyiből működni tud. A kivetésbe bele van kalkulálva a be nem fizetett hányad is.”

„Nagy probléma a vállalkozókat terhelő óriási mértékű adó és adminisztráció. Ezek csökkentése esetén javulna az adózási morál. Sarkítva: jelen környezetben nem éri meg vállalkozni.”

Legtöbben összekapcsolták az egyszerűbb és alacsonyabb szintű adórendszer szükségességét egy nagyon szigorú behajtással, ellenőrzéssel és az adócsalást kemény szankciókkal büntetnék (vagyonelkobzás, büntetőjogi eljárás, stb.). Az EVA jó példa arra, hogy egy egyszerű, mérsékelt adót többen és fegyelmezettebben fizetik be. Az alacsonyabb adóterheléssel egyidejűleg szélesíteni kellene az adófizetők körét. Példaként említették az Egyesült Államok-beli rendszert. Mindehhez azonban normálisabb, elviselhető és kiszámítható adóteherre van szükség. A jelenlegi kulcsok, és rendszer a vállalatok életképességét teszi kockára, így belekényszeríti őket egy illegális helyzetbe.

A kisvállalkozásokat tömörítő szakmai érdekvédelmi szervezetek szerint újra kellene szabályozni a teljes adórendszert. Javaslatuk egy „élhetőbb adórendszerre”, melyet az Országgyűléshez is eljuttattak, a kisvállalkozók szempontjait tükrözi:

„A jelenlegi adórendszer elhasználódott, újra lenne szükség, amely komplexen rendezze az áthúzódó hatásokat, és figyelembe veszi az emberek és a vállalkozások teherviselő képességét. Az új adórendszernek

az áfa, jövedéki adó és a vagyon típusú adókra kellene tenni a fő hangsúlyt, egyidejűleg a bérek és jövedelmek terheit enyhíteni.”

A legtöbbször számára vonzó lehetőségként merült fel egy **vagyoni szempontból tiszta lappal indulás** lehetősége. Mindössze egy vélemény tartotta a vagyonbevallást képtelenségnek.

„Az egyszeri vagyonbevallás technikailag is képtelenségnek tűnik. Már maguknak a bevallandó vagyonelemeknek a meghatározása is vet fel problémákat. Jelenleg leginkább az autókat és az ingatlanokat tekinthetjük ilyenek. A hatóságok már ma sem tudják megbízhatóan ellátni a vagyonyilvántartással kapcsolatos feladatokat. Valószínű, hogy sem papíron, sem elektronikusan teljesített tömeges vagyonbevallást nem volnának képesek kezelni. Valószínű az is, hogy a vagyonbevallás nagy társadalmi ellenállásba ütközne. A luxusadó története legalábbis erre utal.”

Két véleményben mindenféle vagyonbevallást (önkéntest, vagy általánosan kötelezőt) elutasítottak, és az APEH nyilvántartásokból való ténymegállapítást tartanának helyesnek.

„Nem lényeges maga a bevallás. A képviselőink is hazudnak és senkit nem érdekel. Komolytalan. Alternatív megoldás: nem nyilatkozat, hanem ingatlan nyilvántartás és az APEH adatbázisának összehasonlítása személyenként.”

A legtöbbször az általánosan kötelező vagyonbevallásra szavaztak, valamilyen ésszerű értékhatárhoz kötve azt. Úgy vélték, hogy – miként a képviselők esetében – ez egy egyszerű adóbevallási formátumban megtehető, ha az állampolgárokat megfelelően tájékoztatják előtte.

„Meg lehetne valósítani az általánosan kötelező vagyonbevallást, de ennek meg kellene teremteni a jogszabályi feltételeit, amihez ötpárti egyetértés szükséges.”

Néhány válaszadó kilátástalannak látja a kötelezően elrendelt vagyonbevalláshoz szükséges ötpárti egyetértés lehetőségét, ezért a politikailag és gyakorlatilag kivitelezhetőbb **önkéntes vagyonbevallást** látja megvalósíthatónak.

„Célszerű lenne egy egyszeri önkéntes vagyonbevallás, ami tiszta lapot teremtene az adóalany számára. Így legalizálni lehetne az eddigi jövedelmeket, mondjuk az elmúlt 5 évet figyelembe véve. „

Az **adóamnesztiát** fele-fele alapon elutasítják, illetve szükségesnek tartják a tiszta lappal indulás, illetve az önkéntes vagyonbevallás

megvalósíthatósága miatt. Az elutasítók etikai érveket említenek, a támogatók ennek ösztönző hatását emelik ki.

„Aki korábban elrejtett jövedelmét bevallja, annak kedvezményeket kellene kapni. Igaz, hogy ez igazságtalan a pontosan adózókkal szemben, de eredményes lehet az eltitkolás mértékének csökkentésében.”

Az **ingatlanadóról** egyetlen bizonytalan vélemény mondta azt, hogy az a jelenlegi elképzeléseknél jobb formában kiválthatná a vagyonzvizsgálatot. A többiek az ingatlanadót egyértelműen nem tartották alkalmasnak a vagyonzvizsgálatok kiváltására. Ennek fő oka, hogy az ingatlanadóval legalizálni lehetne a „bűnös pénzeket”, hiszen az ingatlant lehet adózatlan pénzből is venni. Az ingatlanadó önmagában egyébként is számos aggályt vet fel. Az ingatlan csak egy vagyonelem, még ha a legláthatóbb, és a legmegfoghatóbb is. Ennek megadóztatása egyrészt azt eredményezi, hogy a meglévő ingatlanok tulajdonosi szerkezete szétaprózódik. Mivel nem éri meg befektetési céllal ingatlant vásárolni csökken az új építésű ingatlanok iránti kereslet. Az ingatlanvásárlások eddiginél nagyobb hányada történne külföldön. A pénzek pedig más, kevésbé látványos vagyoni formákat fognak keresni.

Egyéb részjavaslatok az eltitkolt jövedelmek feltárására az arányos közteherviselés érdekében:

- a) Nagyszámú, jól kiképzett határ- és vámellenőr munkája szabadul fel, miután több határellenőrző pont megszűnik a Schengeni Egyezmény következtében. Jól lehetne hasznosítani ezeket az erőket az illegális kereskedelem elleni harcban az ország belső területein. Szigorúbb, és rendszeres vizsgálatokra (pl. vágóhidak, autóbontók, műszaki- és egyéb áruraktárak ellenőrzése) lenne szükség.
- b) A vagyonzvizsgálatra való kiválasztás szempontjai: pl. tulajdonosi kölcsön, igazságtalan. Nagy vagyonok keletkeznek a politika és a gazdaság metszéspontjain, a politikai befolyás készpénzre váltásánál is.
- c) Érdeemes lenne megfontolni mind az adóellenőrök, mind a fogyasztóvédelmisek létszámának növelését, ez utóbbiak kiképzését a kereskedelem-vendéglátáson kívül más szakterületekre is.
- d) A leghatékonyabb természetesen az volna, ha sikerülne olyan adó- és TB-környezetet kialakítani, ahol az adózónak érdekeltsége van a

bevallásokat és befizetéseket időben teljesíteni, az alkalmazottakat normálisan megfizetni.

- e) Folyamatosan nagy erővel ellenőrizni kellene a különböző illegális piacokat és azon gazdasági alágazatokat, ahol köztudottan magas a feketén foglalkoztatottak aránya. Csak a folyamatosan fenntartott nyomás hatására várható a feketegazdaság visszaszorulása.
- f) Fel kell számolni a kínai piacokat, a piacok üzemeltetőit felelőssé kell tenni a piacon működő kereskedők tevékenységéért. Bizonyos termékkörök utcán való értékesítését be kellene tiltani.
- g) Növelni kell az ellenőrzések gyakoriságát és intenzitását. Azonban mindenekelőtt vissza kell szorítani a korrupciót.

A vagyonvizsgálattal kapcsolatos mélyinterjúk tapasztalatai azt mutatják, hogy **a válaszadók leginkább egyéni véleményüket fogalmazták meg**, amit viszont saját tapasztalataikon, egyéni habitusukon túl meghatározott annak a szervezetnek az érdekkötődése, amelyet képviseltek.

A vagyonvizsgálat megítélésére és gazdasági hatására vonatkozó **vélemények alapvetően egybecsengenek**, ezeket a jelenséggel kapcsolatos eltérő ismeretek árnyalják. A **jövedelem eltitkolás megakadályozására vonatkozó javaslatok esetében a vélemények megoszlanak**, mind a saját javaslatok, mind az általunk felvetett alternatívákra vonatkozó válaszok esetében. A válaszok egyik közös nevezője a jelenlegi adórendszerrel és a bevezetendő ingatlanadóval való elégedetlenség volt.

4. Revizori felmérés

A vagyonosodási vizsgálatok célja elsősorban az eltitkolt jövedelmek feltárása, a gazdaság fehéritése. Célszerűnek tartottuk megkérdezni a vizsgálatokat lebonyolító szakembereket is, részben a tapasztalataikról, részben arról, mi a véleményük e vizsgálatokról, azok lehetséges hatásairól.

A felmérés lebonyolításában nagy segítséget kaptunk az Adó- és Pénzügyi Ellenőrzési Hivatal vezetőitől. Az egyeztetett kérdőívet ők juttatták el a revizorokhoz, akik így teljesen azonosíthatatlanok maradtak a számunkra. Az ellenőrök a kitöltött kérdőíveket a mellékelt – a GKI Zrt. részére megcímezett, felbélyegzett – válaszborítékba zárták és vagy az igazgatósági kézbesítőn, vagy saját feladással küldték vissza hozzánk. Így az APEH vezetői sem találkoztak az egyedi válaszokkal, csupán azok összesítéséről készült jelen elemzést kapják meg.

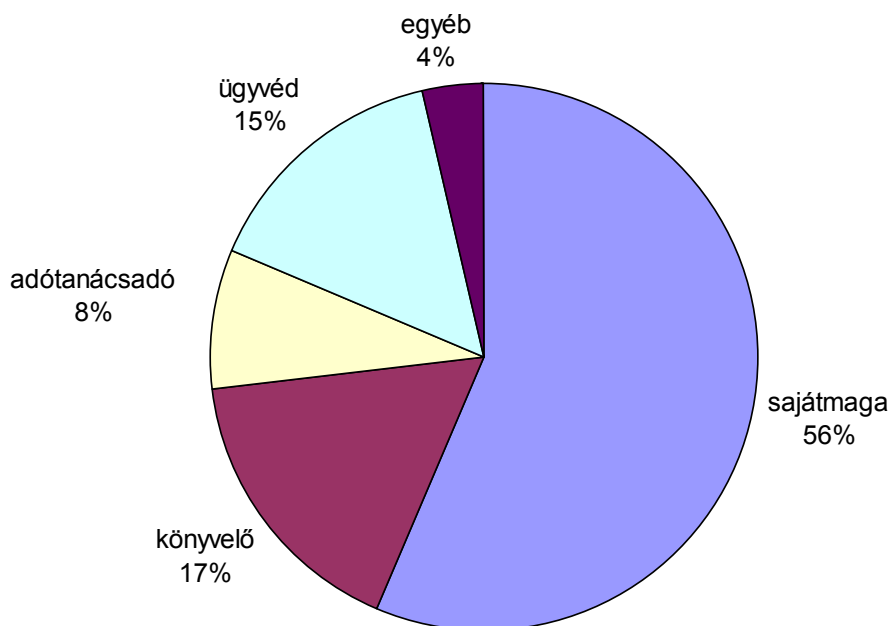
A revizorok tapasztalatai a vagyonosodási vizsgálatok során

A kiküldött 700 kérdőívből a kért határidőre 659 értékelhető választ és 10 üreset kaptunk vissza. A válaszadó revizorok összesen 9513 vagyonosodási vizsgálatban vettek részt. Egy vizsgálatot természetesen mindig többen folytattak, nem is mindig azonos felállásban. Az anonimitás miatt így nem tudhatjuk, hogy összesen hány lefolytatott vizsgálatról van szó, de célunk nem is pontos statisztika felvétele volt, hanem a revizorok véleményének megismerése.

A vizsgálatok során **általában az adózó képviselte saját magát.** Legtöbbször könyvelő, illetve ügyvéd segítségét vette igénybe, adótanácsadókat jóval ritkábban. Mivel egy vizsgálatnál többen is képviselheték az adózót, száz adózóra 77 segítő jutott.

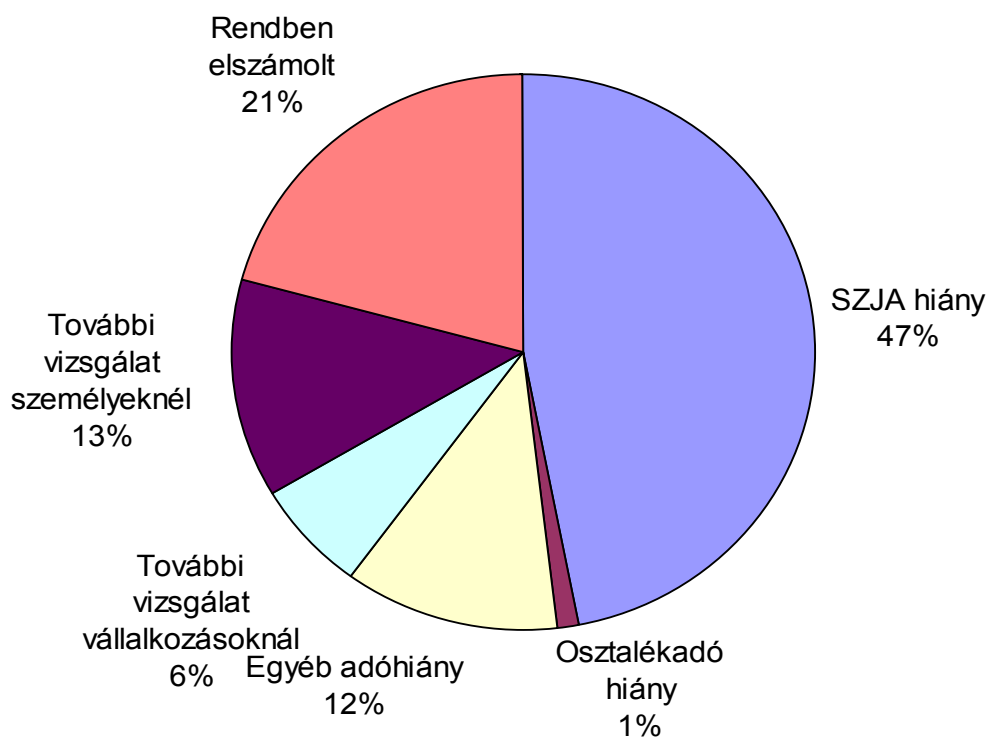
A vizsgálatok eredménye legtöbbször, **60%-ban adóhiány, azon belül pedig főleg személyi jövedelemadó-hiány megállapításával zárult.** A második legtöbbször előforduló eset az volt, amikor az adózó rendben elszámolt jövedelmével, vagyonának fedezetével (21%). A vizsgálatok 13%-ában vált szükségessé, hogy további vizsgálatot folytassanak olyan személyeknél is, akik az eredetileg vizsgált adózó számára nyújtottak – állítása szerint – kölcsönt, jövedelmet; illetve 6%-ban vállalkozásoknál volt szükség további vizsgálatra.

A vizsgálat során az adózót képviselte

Forrás: GKI Zrt. felmérése

A vizsgálat eredménye

Forrás: GKI Zrt. felmérése

A 9513 esetből csupán 87 volt olyan, amikor megpróbálták befolyásolni a revizorokat, ez még az 1%-ot sem éri el. Előfordult sírás, könyörgés, de nyílt fenyegetőzés is. A vizsgálatok során az adózók többnyire **együttműködő magatartást tanúsítottak**, de a nyílt hízelkedést kerülték. Kifejezetten ellenséges viselkedésre is elég ritkán került sor.

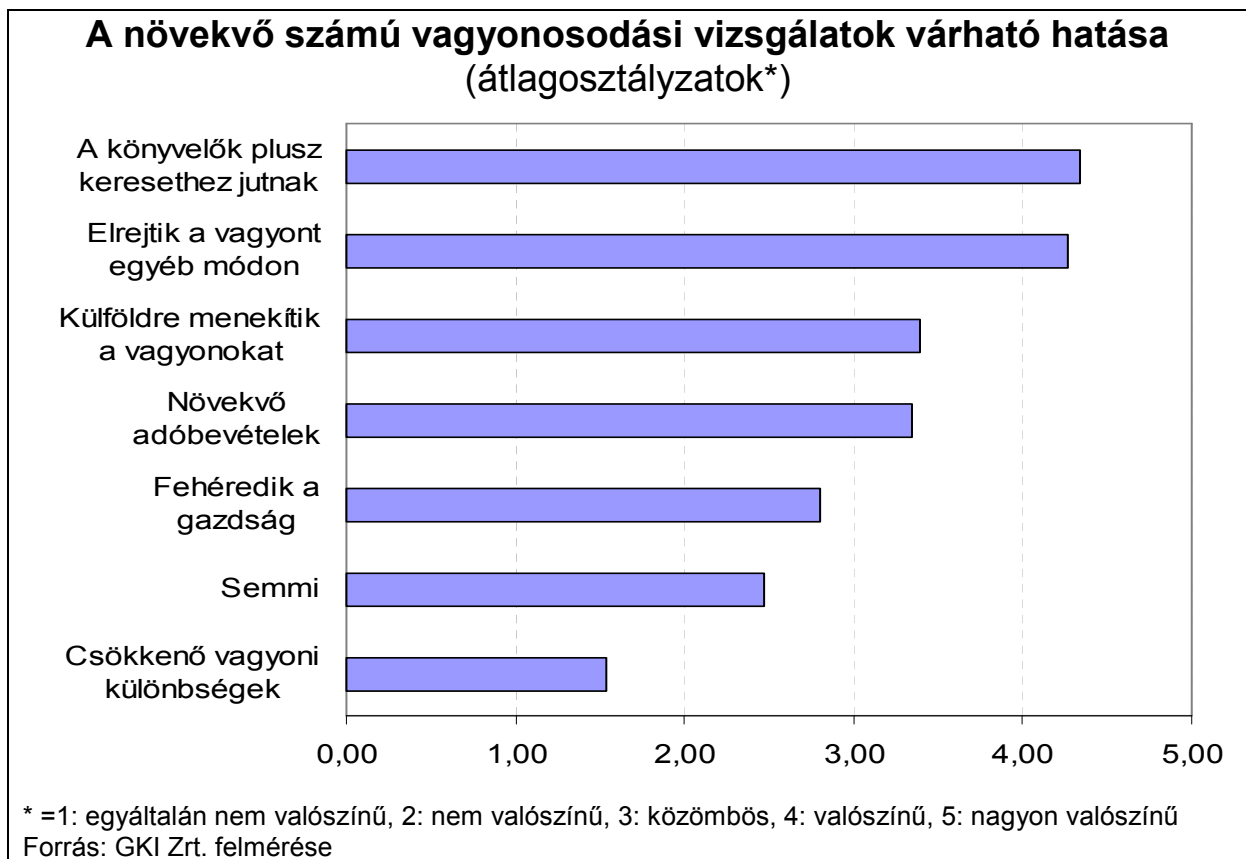
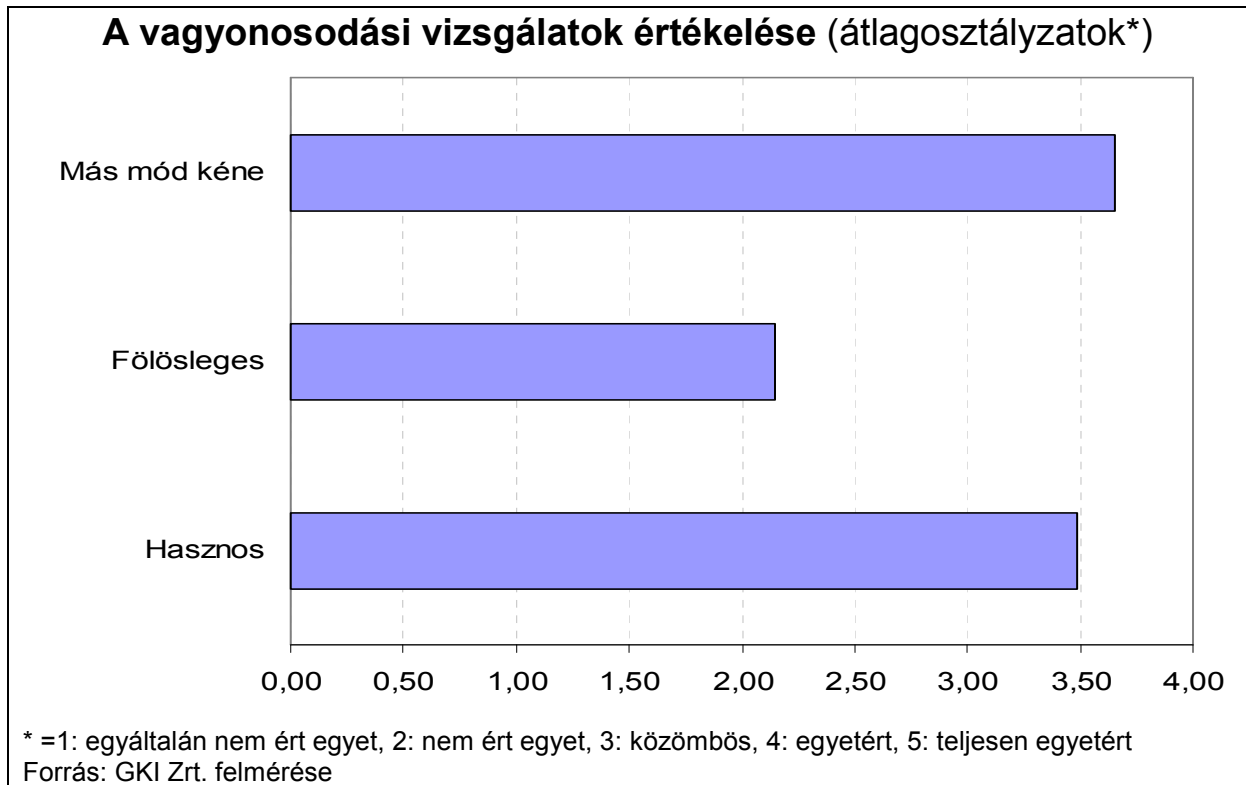

A revizorok véleménye a vagyonosodási vizsgálatokról

A revizorok véleménye – a vállalatokéhoz hasonlóan – **meglehetősen vegyes** a vagyonosodási vizsgálatokról. Nem tartják feleslegesnek, sőt hasznosnak ítélik, de a gazdaság fehérítésére más módszereket tartanak szükségesnek. Kaptunk konkrét javaslatot is: a pénzmosás elleni törvények alapján végzett vizsgálatok, bejelentések nyilvántartásait össze lehetne kapcsolni az APEH vizsgálatokkal, a jövedelmek és vagyonok külföldre vitelének feltárásához.

A revizorok szerint, ha megnő a vagyonosodási vizsgálatok száma, az elsősorban a könyvelőket juttatja többlet keresethez. Legkevésbé a vagyoni különbségek csökkenését tartják valószínűnek. De az adóbevételek növekedését is csak rövid távon tartják lehetséges

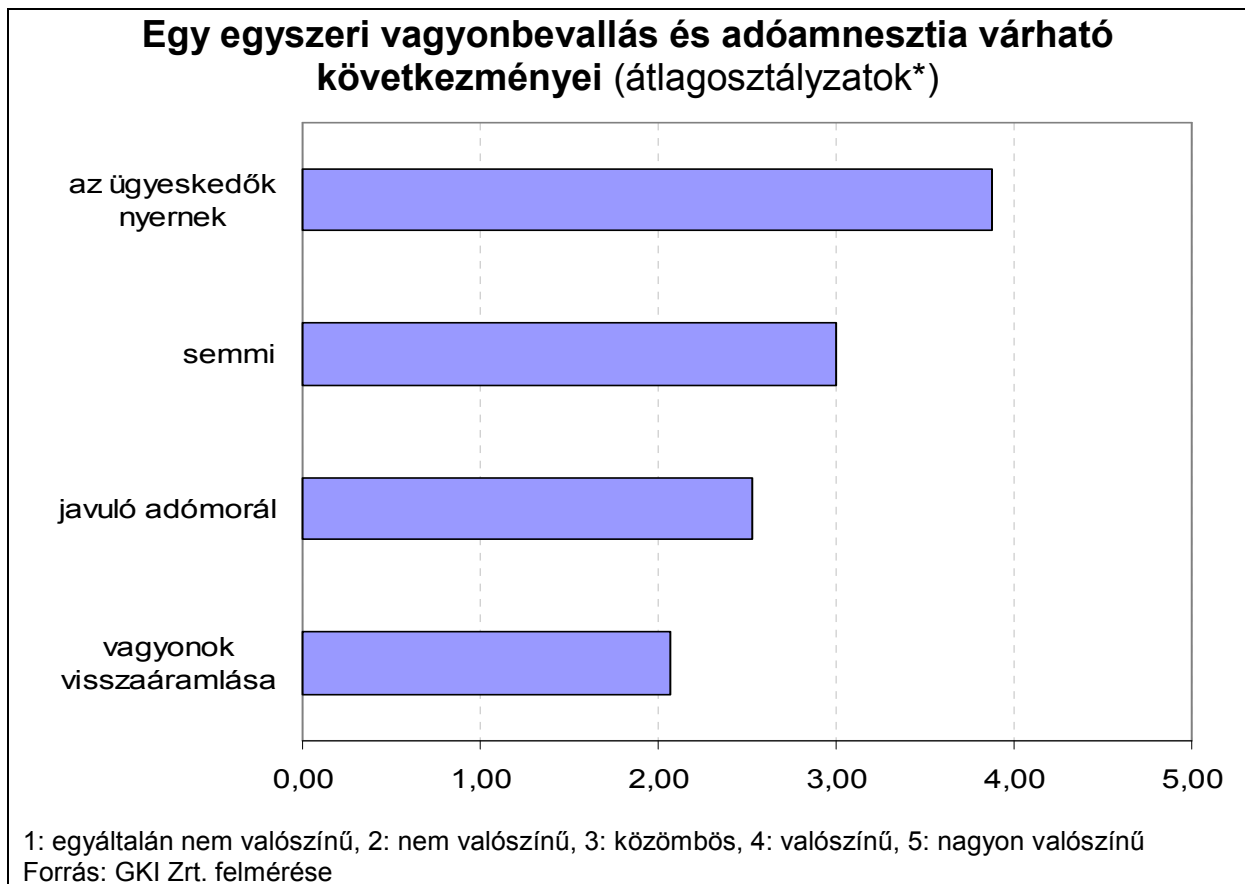
következménynek, hosszabb távon – a kialakuló új vagyon-eltitkolási módszerek miatt – ez a hatás feltehetőleg elenyészik.

Meglepően sokan – a válaszadók 55%-a – gondolta úgy, hogy a vagyonosodási vizsgálatok hatására csökkennek a be nem vallott jövedelmek. Azért a szkeptikusok felhívták a figyelmet, hogy az európai uniós tagság révén nem feltétlenül kell Magyarországon adózni, vannak legális módok is arra, hogy a jövedelmek külföldre kerüljenek.

Revizori vélemények az adóamnesztiáról

Újra meg újra felmerül az az ötlet, hogy a az állam a korábban nem adózott jövedelmekből felhalmozott vagyonokat egyszeri bevallással és adózással legalizálhatná, amnesztiát adva ezzel a régi bűnökre. A revizorok az egytől ötig terjedő skálán – ahol 1: egyáltalán nem ért egyet, 5: teljesen egyetért – 3,25-öt adtak az ötletre. Ezzel a közömbös és az egyetértő minősítés közé helyezték, inkább a **közömbös** felé.

Jóval szkeptikusabban ítélték meg a javaslat kivitelezhetőségét. Erre csupán 2,32-t adtak az ötös skálán, ahol 1: egyáltalán nem megvalósítható, 5: teljes mértékben megvalósítható volt. Így nehezen, vagy csak részben megvalósíthatónak minősítették az ötletet. Konkrét kifogásként merült fel, hogy ki állapíthatja meg és milyen törvény alapján,

hogy a vagyon adózott vagy adózatlan jövedelemből származik. De még e kérdés valamiféle szabályozása után is legalább háromévente kötelező vagyonbevallás alapján lehetne csak ésszerű jövedelemadó ellenőrzést folytatni, egyszeri akció erre nem alkalmas.

A revizorok kifejezetten kedvezőtlen hatásokat valószínűsítenek egy adóamnesztiával összekötött vagyonbevallás esetén. Az adómorál javulásának és a külföldre menekített vagyonok visszaáramlásának elég kis esélyt adtak. Leginkább azt az érzést erősítené az akció, hogy **azok járnak jól, akik kibújtak a közteherviselés alól**. A kívánatos hatások elérésére a kérdőívhez fűzött megjegyzések szerint az adóellenőrök is az adók csökkentését tartják a legjobb módszernek.

5. A vagyonosodás adóztatásával kapcsolatos nemzetközi tapasztalatok

A megállapodott piacgazdaságokban a vagyonosodást kampányszerűen nem vizsgálják. A személyi jövedelemadó-törvények mögött az a feltételezés vagy gazdaságfilozófia, illetve követelmény húzódik meg, hogy mindenki fizet, illetve mindenkinek fizetnie kell az adótörvényekben meghatározott jövedelmei után személyi jövedelemadót. Az adófizetési kötelezettség teljesítéséről, az adózatlan jövedelmek felderítéséről és megadóztatásáról természetesen az adótörvények és a büntetőtörvények is gondoskodnak. **A vagyonosodás vizsgálata a felzárkózó gazdaságokban** (volt szocialista és fejlődő országok) **jellemző**, a piacgazdaságba való átmenet során végrehajtott privatizáció során keletkezett nagy vagyonokkal, illetve a korrupcióval összefüggésben.

Egy lehetséges megközelítésben **az adózatlan személyi jövedelmek három forrásból származhatnak.** Az egyik forrás a **szervezett bűnözés** (kábitószer-kereskedelem, nőkereskedelem és prostitúció, fegyvercsempészet, stb.) és egyéb **bűncselekmény**, a másik a **fekete vagy szürke gazdaság**, a harmadik a **személyijövedelemadó-elkerülés**. A második és a harmadik forma között elég nagy az átfedés.

A szervezett bűnözés visszaszorítása és az annak keretében keletkezett jövedelmek és felhalmozódott vagyonok felderítése a bűnüldöző szervek és az adóhatóságok kiemelkedő fontosságú feladata. Ezt célozzák többek között a pénzmosás megakadályozására vonatkozó jogszabályok, elsősorban az USA-ban, illetve azok elterjesztése és alkalmazása az OECD-ben és az Európai Unióban. Mivel a szervezett bűnözés keretében folyó tranzakciók nagyrészt nem átutalás, hanem készpénzes rendezés formáját öltik, ezért a pénzmosás elleni intézkedések a készpénzforgalom ellenőrzésére és transzparenciájának növelésére koncentrálnak. A bűnözés elleni harc jegyében vontak ki 1969-ben Nixon elnök a forgalomból az 500 dolláros címletű bankjegyeket. Jelenleg a 100 dolláros a legnagyobb címlet. Az ilyen kis címletű bankjegyek technikai szempontból nehezebbé teszik a pénzmosást. Ennek fényében meglepetést keltett az, hogy a 2002-ben bevezetett euró-bankjegyek legnagyobb címlete az 500 eurós. A pénzmosás felderítését célzó jogszabályok a fekete és a szürke gazdaságban keletkezett jövedelmek és vagyonok felderítésére is alkalmasak.

Az adózatlan jövedelmek felderítését, legalizálásuk megakadályozását szolgálják az amerikai kormány törvényei és az OECD iránymutatásai (amelyek alapján a tagállamok saját jogszabályaikat kidolgozzák) az **offshore pénzügyi központok megszüntetésére vagy legalábbis működésük átláthatóbbá tételére.**

A fekete vagy szürke gazdaság terjedelme országonként változik, teljesítménye a GDP csekély hányadára rúg a skandináv országokban, nagyobb a jelentősége Közép-, Kelet- és Dél-Európában.

Sajátos helyzet állt elő az EU azon 12 országában, amely 1999-ben megkezdte az euró bevezetését. Az adóelkerüléssel szerzett, a tagállamok valutáiban lévő, készpénz-jellegű jövedelmeket sok országban (Spanyolország, Portugália stb.) ingatlanba, műkincsbe stb. fektették, drága utazásokra, gépkocsikra stb. költötték. Arról nincs információnk, hogy az euró bevezetése után a tagállamok adóhatóságai vizsgáloztak-e ezekben az ügyekben.

A dolog természetéből adódóan a vagyonosodási vizsgálatok eszközeiről és módszereiről nincsenek nyilvános, mindenki által hozzáférhető publikációk, legfeljebb egy-egy részletre kiterjedő írások jelennek meg. Az egyes országok adóhatóságai nem kívánnak támpontokat adni az adóelkerülőknek. Az OECD- és az EU-tagországok pénzügyminisztériumai között van információáramlás, a magyar pénzügyminisztérium kérhet információt más országok társintézményeitől a témáról.

Az adóelkerülés egyik legkiterjedtebb felderítői és ellenőrzési apparátusa az USA-ban épült ki. Itt nem vagyonosodási, hanem személyi jövedelemadó-elkerülési vizsgálatokat (personal income tax evasion vagy avoidance) folytatnak. Ez **tágabb, mint a vagyonosodási vizsgálat.** Az Internal Revenue Service (IRS) az adóelkerülésnek többek között — példászerűen — az alábbi fajtáit különbözteti meg²:

- a személyi jövedelemadó-bevallás elkészítésének elmulasztása meghatározott bruttó adóköteles jövedelem elérésekor,
- komolytalan személyi jövedelemadó-bevallás készítése,
- adóköteles jövedelem bevallásának vagy a személyi jövedelemadó megfizetésének elmulasztása a megkeresett, a kapott vagy a realizált jövedelem (például részvények árfolyamnyeresége stb.) után,
- csalárd adó-visszaigénylés,

2 <http://www.revenue.state.pa.us/revenue/cwp/view.asp?A=180&Q=248762>

- személyes kiadások üzleti költségként történő elszámolása,
- üzleti kiadások „kipárnázása”, azaz indokolatlan költségelszámolás,
- kettős nyilvántartás vezetése (egyét saját használatra, ez a valóságos, egyet pedig az IRS részére),
- az adó befizetésének az elmulasztása.

Nyilvánvaló, hogy a személyi jövedelemadó befizetésének elkerülése megalapozhat vagyonosodást. Kétségtelenül van átfedés az adóelkerülés és a vagyonosodás között, de a személyijövedelemadó-fizetés elkerülése nem szükségképpen eredményez vagyonosodást. Mindenesetre **az amerikai adótörvények mind a vagyonosodáshoz vezető, mind az azt nem eredményező személyi jövedelemadó-elkerülést szankcionálják.** Az IRS célja és feladata az adók beszedése, függetlenül attól, hogy az adóalanyok az adóelkerülésből mennyit profitálnak. Természetesen megalapozottan feltételezhető, hogy az IRS revizorai elsősorban azokra az adóalanyokra összpontosítják erőfeszítéseiket, ahol jelentős adóhiányt gyanítanak. Becslések szerint egyébként az adóelkerülés az USA-ban a személyi jövedelemadó-alap 17%-ára rúg³.

Az IRS általunk ismeretlen módszerrel választja ki az ellenőrzés alá vont adóalanyokat, miközben nagyszámú személyi jövedelemadó-elkerüléssel kapcsolatos bírósági eset leírása található az interneten. (Nyilván népszerűvelési szándékkal!) Egy-két dologra azért következtetni lehet a fellelhető információk alapján. Egyrészt az IRS **él a klasszikus eszközzel, a feljelentés ösztönzésével.** Pennsylvania állam adóhivatalának internetes honlapján például állampolgári bejelentést lehet tenni személyi jövedelemadó-elkerülésről⁴. A bejelentő anonimitását garantálják, nem is kell megjelennie a bírósági tárgyaláson, de nem kaphat pénzt az információnyújtásért.

Másrészt a potenciális adóelkerülők felderítésénél az IRS vélelmezhetően mind kiterjedtebben alkalmazza az ún. **adatbányászat** módszerét. Ennek az az előzménye, hogy sok üzleti vállalkozás és kormány szerv végez adatbányászatot a fogyasztói magatartás feltérképezésére és előrejelzésére. Nyilvánosan elérhető információk összegyűjtéséről és feldolgozásáról van szó. Ennek során meghatározott algoritmusokat dolgoznak ki. Az adatbányász programok mind több vállalat számára teszik lehetővé e technika használatát. A felhasználók mind jobban megismerik vásárlóikat vagy ügyfeleiket.

3 Idézi: http://www.eeg.ru/downloads/PUBLICATIONS/SCIENTIFIC/2003_007.pdf?PHPSESSID=e7b6381c5a225d3117734524ca9729b7 4. oldal.

4 <http://www.revenue.state.pa.us/revenue/cwp/view.asp?A=180&Q=248762>

Az IRS vezetése **tisztában van a véletlenszerű ellenőrzések korlátaival**, ezek nem túlságosan eredményesek. Az **adatbányászat segít bemérni** a potenciális adóelkerülőket. Az adóelkerülők aktáinak feldolgozásából amerikai kutatók azt a következtetést vonták le, hogy ez a sokaság **bizonyos közös vonásokkal rendelkezik** (jövedelemszint, fogyasztási szerkezet stb.). Ebből az is következik, hogy ha olyan adóalanyokat vizsgálunk, akikre a modell jellemzői ráillenek, akkor ebben a körben nagy valószínűséggel lesznek adóelkerülők. Az adatbányászatból nyert adatokat fel lehet használni **jövedelmi szintek előrejelzésére**. A valószínűsíthető jövedelmet aztán össze kell vetni az adóalany által bevallott jövedelemmel. Az adatbányászaton alapuló jövedelem-előrejelzések könnyen hozzáférhető információkon és adatokon alapulnak. Ilyen például az adóalany **lakhelye**, milyen **környéken** él vagy az általa birtokolt **személygépkocsi márkája**⁵ stb. A lakás elhelyezkedéséről és a gépkocsi márkájáról már lehet következtetést levonni az adóalany jövedelmi helyzetéről. Mivel valószínűségi változóról van szó, ezért ez a módszer nyilvánvalóan nem jelzi 100%-os biztonsággal az adóelkerülést, hanem csak arra jó, hogy a potenciális kör jobb meghatározásához hozzájáruljon.

Az adóellenőrzés során megvizsgálják azt, hogy egyrészt milyen változás ment végbe az ellenőrzött adóalany ingatlanvagyonában, másrészt azt, hogy milyenek a vásárlási szokásai. Ez utóbbihoz az IRS revizorai segítséget kapnak a giro- és a bankkártya-társaságoktól, mert nyomon követhetik az ellenőrzés alá vont adóalany pénzköltéseit. (Megjegyezzük, hogy **az adatvédelmi jogszabályok miatt ilyen jellegű vizsgálatok Magyarországon elképzelhetetlenek.**) Ennek alapján az IRS pontosítja az ellenőrzött adóalany kiadásairól az adatbányászat keretében készített becslését, amit összevet az adóbevallásban szereplő jövedelemmel. Ha a becslés nagyobb, mint a bevallásban szereplő összeg, akkor **a különbségre kivetik az adót a büntetéssel együtt. Ettől kezdve az adóalanyoknak kell bizonyítania igazát. (Nálunk nyilván ez az eljárás sem alkalmazható.)** Ez a módszer valószínűleg arra is alkalmas, hogy a külföldről származó legális és illegális, adózott vagy adózatlan jövedelmek felderítéséhez hozzájáruljon.

Az ellenőrzéstől elválaszthatatlanok a szankciók. A pénzbüntetés mértéke egyébként is jelentős. Szándékos adóelkerülés esetén a pénzbüntetésen felül börtönbüntetés is jár, amit pénzzel ki lehet váltani.

5 <http://www.strothman.com/enews/December2005.html>

Németországban az ingatlan-nyilvántartásban az 1930-as évek óta szerepel minden ingatlan, értelemszerűen a nyilvántartás folyamatosan bővül az új ingatlanokkal. **Az ingatlanok értékét folyamatosan aktualizálják. Az adóalanyokat előre tájékoztatják arról, hogy a következő három évben mennyi ingatlanadót kell fizetnie.** A folyamatosan vezetett és naprakész ingatlan-nyilvántartás a jelek szerint más jogszabályokkal együtt megakadályozza, hogy az illegális és az adózatlan jövedelmeket az ingatlanpiacon lehessen tisztára mosni.

Németországban az adózatlan jövedelmek felderítésében kiemelkedő szerepet játszik az **adónyomozás**. Az adónyomozás szervezeti rendszerét részleteiben nem szabályozza törvény, struktúrája más és más az egyes szövetségi államokban. A legjellemzőbb az, hogy az adónyomozó egység az adóhivatal részeként működik (Baden-Württemberg, Hessen, Bayern, Rheinland-Pfalz és az új szövetségi államok esetében). Ezzel szemben Észak-Rajna-Vesztfáliában és Alsó-Szászországban olyan elkülönített szervezeteket hoztak létre, amelyek illetékessége kizárólag az adónyomozásra, a pénzbírságolásra és az adóbűnügyekre terjed ki. Ezek a szervezetek ügyészi jogosítványokkal is rendelkeznek, azaz adóügyekben az ügyészség feladatait látják el.

Adónyomozás megindítására a **legkülönbözőbb okok adhatnak alapot**. Ilyen lehet harmadik személyek büntetőfeljelentése, az adózó által tett bejelentés (önmaga ellen), vállalati adóvizsgálat, más nyomozások eredményei, ismeretlen tettesek utáni adónyomozás. Adózási bűnügyekben az adónyomozó hatóság adórendőrségi jogosítványokkal rendelkezik (a szervezeti felépítéstől függetlenül), alkalmazottai az ügyészség segítői⁶.

A hatóságnak több olyan forrás áll rendelkezésére, amelyből arra a gyanúra következtet, hogy az adóbevallásban téves adatok szerepelnek. Németországban minden egyes adóbevallást **elfogadhatósági** (plauzibilitási) **vizsgálatnak** vetnek alá. A vizsgálatot végző hivatalnok az adóbevallás feldolgozásakor azt nézi, hogy az adatok konzisztensek és helyesek-e. Az adónyomozók nyomozhatnak kisebb online szerencsejáték-nyeremények ügyében is.

Az XPider speciális szoftversegítségével az **adóhatóság internetes kereskedési platformokat is végigkutat**, elsősorban olyanokat, amelyeken nagy forgalom, nagyszámú értékesítés bonyolódik le, és sok vélemény lát napvilágot. Ezzel a módszerrel különösen a különféle

6 <http://www.finanztip.de/recht/steuerrecht/steuerfahndung.htm#03>

internetes aukciók résztvevőit vizsgálják abból a szempontból, hogy adóztak-e aukciós nyereségük után. E mögött az a tapasztalati tény húzódik meg, hogy az utóbbi egy-két évben dinamikusan nőtt az internetes aukciós házakon keresztül történő értékesítés volumene. Németország legnagyobb internetes aukciós házának, az eBay-nek a weboldalát az utóbbi két évben több, mint 10 millió vásárló és eladó látogatta. Az eladók anonim e-mail címekkel védekeznek az adóhatóságokkal szemben.

Az eBay üzleti szabályai megengedik személyhez kötött adatok, vélemények, tartalom és látogatási gyakoriság stb. tárolását. Ha az adónyomozók gyakran találkoznak bizonyos nevekkel, akkor tovább követik a nyomot, eljutnak a nickname mögött rejtőző tényleges e-mail címhez és a címhez tartozó névhez. Az illetékes adóhivatalnál pedig ellenőrzik az adott személy adóbevallását. Ezeket az adatokat a központi szövetségi adóhivatalban tárolják.

A dolog jelentőségét nyomatékosítja, hogy nemrégiben a düsseldorfi adóhatóság speciális nyomozócsoport létrehozását kezdte meg, amelynek kizárólagos feladata az internetes aukciós házak figyelemmel kísérése és ellenőrzése. Konkrét eredményeket nem tettek közzé, azok adóhivatali titoknak minősülnek⁷. Az egyik szűk keresztmetszet a lassúság. Az internetes aukciós házak nagy késéssel bocsátják az adónyomozók rendelkezésére az adatokat, miközben rendszerük maximum 80 napig tárolja az információkat. A lassúság különösen a csalások felderítését gátolja. Az adónyomozók nem a kis halakra utaznak. Havi ezer euró alatti ügyleteket lebonyolító személyekkel nem foglalkoznak. Azt nem tették közzé, hogy mi az a minimális forgalmi nagyságrend, ami felkelti a hatóság figyelmét⁸.

A hiányzó adatokat **az adónyomozó hatóság lekérheti a SCHUFA** (Schutzgemeinschaft für allgemeine Kreditsicherung) **adattárisából**. A wiesbadeni székhelyű SCHUFA Holding AG célja az, hogy szerződéses ügyfeleit megvédje a hitelezési veszteségektől, miközben a hitelfelvevőknek is segít abban, nehogy túlvállalják magukat, azaz anyagi lehetőségeikhez képest túlságosan eladósodjanak. A cég 63 millió természetes személy 384 millió egyedi adatával rendelkezik, évente több mint 77 millió hitelképességi kérvényt dolgoz fel, ebből 1 milliót természetes személyek kérésére. 2005-ben 709 foglalkoztatottal 76 millió euró árbevételt és 2,9 millió nyereséget ért el⁹. A SCHUFA többek

7 <http://www.wdr.de/themen/computer/internet/ebay/steuerfahndung1a.jhtml>

8 <http://www.wortfilter.de/News/news1071.html>

9 <http://de.wikipedia.org/wiki/Schufa>

között tárolja a bankszámlaszámot. Ennek alapján az adónyomozók hozzáférhetnek a célszemély bankszámlájának adataihoz. Szoros az együttműködés az amerikai IRS-sel, így az amerikai bankszámlák sem maradnak titokban a német adónyomozók előtt. Természetesen nemcsak az internetes portálokhoz kapcsolódva használják a SCHUFA adatbázisát, hanem minden olyan esetben, amikor egy adóalannal szemben adóeltitkolás gyanúja vetődik fel.

Gyanú esetén az **adónyomozók korán reggel, meglepetésszerűen jelennek meg** a vizsgálatba bevont személy lakásán házkutatási paranccsal. Ennek birtokában az adónyomozók lakásokat, üzlethelyiségeket, üzemekeket stb. kutathatnak át, járműveket törhetnek fel adócsalásra vonatkozó bűnjelek után kutatva, amelyeket egyébként lefoglalhatnak¹⁰. Az interneten több száz olyan weboldal található, amelyen az érdeklődő tanácsot kap arról, hogyan viselkedjen, mit mondjon az adóalany az adónyomozók megjelenésekor.

Ami a **felderítés hatékonyságát** illeti, 2006-ban **2200 német adónyomozó** 35 ezer eljárást vezetett, és **1 milliárd euró bevételt** termelt az államháztartásnak. Ez a **személyi jövedelemadó-bevétel 0,8%-a**. Sok esetben nemcsak pénzbüntetést szabtak ki, hanem szabadságvesztést is. A bíróságok összesen 2228 év börtönbüntetésre ítélték az adócsalókat¹¹. (A legtöbb büntetést, 750 évet Bajorországban szabták ki, majd 525 évvel Észak-Rajna-Vesztfália következett.) Német szakértők egyébként **kisebb jelentőséget** tulajdonítanak az adónyomozók által elért **pótlólagos államháztartási bevételeknek. Sokkal fontosabbnak tartják az elrettentő és megelőző funkciót.** Az adónyomozó hatóság léte és sikeres működése elrettenti a potenciális adócsalókat. Ugyanakkor annak is tudatában vannak, hogy az elrettentő funkció ugyanolyan kevésbé mérhető, mint az adócsalás tényleges mértéke. Az adónyomozók egyébként nemcsak személyi jövedelemadó, hanem általános forgalmi-adó ügyben is vizsgálódhatnak.

Németországban a **hatóságok minimum 300 milliárd euróra becsülik azt az összeget, amelyet német állampolgárok külföldre vitt jövedelmük után nem fizettek be adóként** az államháztartásba. Néhány évvel ezelőtt a szövetségi pénzügyminisztérium 960 milliárd euróra becsülte a német állampolgárok külföldre vitt jövedelmét. Ebből 300-400 milliárd euró fekete munkából származó adózatlan jövedelem, a fennmaradó rész döntően a kamatadó vagy árfolyamnyereség-adó megfizetésének elkerülése végett került külföldre. Ezeket a számokat a

10 <http://n-tv.advogarant.de/InfoCenter/Steuerthek/Betriebspruefung/Steuerfahndung.html>

11 http://www.focus.de/finanzen/steuern/steuerfahndung_aid_131901.html

svájci bankok adatai is alátámasztják. Egyedül a Credit Swiss betétállománya 1,2 trillió svájci frank. Az ügyfelek jelentős része német. Más svájci bankok ügyfeleinek 60%-a német állampolgár. Az ausztriai Jungholz vagy Kleinwalsertal ügyfeleinek 90%-a német.

Figyelmet érdemel, hogy bár az emberek szabad mozgásának elve érvényesül, a **német-svájci** és a **német-luxemburgi** határon az átutazók gyakran számíthatnak a német **adóhatóság ellenőrzésére**. Az ellenőrzés a **készpénzforgalomra** irányul. Az interneten sok példa olvasható arról, hogy milyen büntetést kaptak azok, akik a megengedettnél több készpénzt vittek át Németországból Svájcba vagy Luxemburgba nyilvánvalóan adóelkerülés végett.

Az ún. **adóamnesztia** értelmében az, aki **adómentes jövedelmét bevallja és 25%-át befizeti a költségvetésbe, amnesztiában részesül, azaz nem büntetik meg**. A szabályozás **2004-re** vonatkozott. A határidőt később **2005. március 31-ig hosszabbították meg**, de annak, aki 2005. első negyedévében vallotta be adózatlan jövedelmét, már 35%-os adót kellett fizetnie. Az akkori német kancellár ebből a forrásból **100 milliárd euró adóalapot és 25 milliárd euró adóbevételt várt**. Ehhez képest **igen csekély** az ebből a konstrukcióból származó, ténylegesen befolyt **1,12 milliárd euró adóbevétel**¹².

Az adóamnesztia kudarcának lényeges oka az volt, hogy azok, akikre az adóamnesztia hatálya kiterjed, attól tartanak, hogy legalizált jövedelmüket még egyszer meg fogják adóztatni, például újfajta vagyonadó bevezetése vagy az ingatlanadó mértékének növelése révén. Ugyanakkor az sem hagyható figyelmen kívül, hogy az adóamnesztia **jogellenes cselekedetekre is ösztönöz**. Az adóalanyok megalapozottan vonhatják le azt a következtetést, hogy nem érdemes jogkövető magatartást tanúsítani, előbb-utóbb úgyis „megbocsát” nekik az állam, legalábbis részben.

2005. április 1-től már csak arra van lehetőség, hogy az adóalany maga jelenti be az adóhiányt, vállalva a büntetés és a kamatok megfizetését. Ugyanebben az időpontban lépett hatályba a bankszámla adatainak feltárására vonatkozó törvény. Ennek értelmében az adóhatóságoknak joguk van kinyomozni banki ügyfelek alapadatait (név, születési idő, lakóhely, bankszámlák száma) és illetékes hitelintézetét. Ez megkönnyíti az adócsalók elleni nyomozást¹³.

12 <http://www.manager-magazin.de/unternehmen/mittelstand/0,2828,268092-2,00.html>

13 <http://www.zdf.de/ZDFde/inhalt/14/0,1872,2281646,00.html>

Összefoglalásként megállapítható, hogy az USA-ban és Németországban, ahol az adórendszer és az adóigazgatás a legfejlettebbek közé tartozik a világon, nincsenek kampányszerű vagyonosodási vizsgálatok. Ehelyett az adóhatóság mindkét országban **folyamatosan nagy figyelmet fordít az adóelkerülés felderítésére**. Ezt egyértelmű és szigorú jogszabályok is alátámasztják. Az adóelkerülés pénzbírsággal, büntető kamatlábak mellett történő kamatfizetéssel, súlyosabb esetben, amikor szándékos adókikerülésről van szó, szabadságvesztéssel szankcionálható. Ezeknek a jogszabályoknak önmagukban is jelentős a visszatartó erejük, mert azt sugallja, hogy az adóelkerülés nem marad megtorlatlan. Ezt tovább erősíti az, hogy **az adóhatóságok nagy súlyt helyeznek az adóelkerülés felderítésére**. Annak is visszatartó ereje van, hogy az állam demonstrálja: törekszik az adóelkerülés feltárására. A hangsúly nem annyira a pótlólagos adóbevételeken van, hanem inkább a példa statuálásán, az elrettentésen, ezen keresztül a társadalmi magatartás befolyásolásán.

Az ennek érdekében **felhasznált eszközök és módszerek döntő része a dolog természetéből adódóan nyilvános publikációkból nem ismerhető meg**. Az azonban tudható, hogy mindkét országban **értékelik a személyi jövedelemadó-bevallásokat. Az USA-ban ez sajátos statisztikai mintavételi eljárás alapul, Németországban törekednek a teljességre**. Németországban emellett figyelemmel kísérik az **internetes aukciós oldalakat** is, mert az e-kereskedelem is forrása lehet adózatlan jövedelmek keletkezésének. Az USA-ban az adóelkerülés felderítése az adóhatóság dolga, Németországban az adónyomozás külön szervezeti rendszere kezd kifejlődni, a hatékony munkavégzéshez szükséges jogosítványokkal. Németországban emellett nagy súlyt fektetnek a lakossági tőke kivétel visszaszorítására, ami nemcsak az adózatlan jövedelmek felderítését szolgálja, hanem annak a megakadályozását is, hogy német adóalanyok a megtakarításokra és befektetésekre vonatkozó adófizetési kötelezettség alól kibújjanak. Ez utóbbi törekvéseket nyilvánvalóan az egyes országok eltérő jogszabályi környezete táplálja, az igazi megoldás az adóharmonizáció fejlesztése lenne.

Mindkét ország felderítési rendszerében szerepel az **állampolgári bejelentés** (feljelentés). Emellett az adóhatóság betekinthez olyan banki és internetes adatbázisokba személyes adatok után kutatva, **ami a jelenlegi magyar jogi környezetben elképzelhetetlen**. Adóelkerüléssel való gyanúsítás esetén a bizonyítás terhe az adóalanyra hárul.

Bár az adóelkerülés felderítése kétségtelenül fontos, önmagában kevés, **sikeressége mérsékelt. A hatékonyság fokozható**, ha az adópolitika az adóelkerülést **szélesebb összefüggésrendszerbe helyezi** és úgy vizsgálja. Ilyen lehet az adómértékek, az adóterhelés, az adóbevételek szerkezete és az adóelkerülés közötti összefüggések feltárása vagy a korrupció, netán a pártfinanszírozás és az adóelkerülés közötti kapcsolatok feltérképezése. A korrupció elleni erőteljesebb fellépés például vélelmezhetően az adóelkerülésre is hatással van. Továbbra sem tagadva az adóelkerülés elleni fellépés fontosságát, mielőtt egy ország nagyobb hivatali apparátus kifejlesztésébe kezdene az adóelkerülés elleni küzdelem jegyében, célszerű átgondolnia az átkaroló stratégiát is annak elemeivel és eszközeivel együtt.